

Hitvalló nyilatkozatok

Hermeneutikai Füzetek 37.

**HITVALLÓ
NYILATKOZATOK**

A 20 – 21. századi
észak-amerikai
protestáns egyházakban

Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány
Budapest, 2016

Hermeneutikai Füzetek 37.

Sorozatszerkesztő: Fabiny Tibor

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap
203137/01932 számú
pályázati támogatásával készült

Fordította: Fabiny Tibor, Juhász Tamás,
Tóth Sára

Technikai szerkesztő: Marjai Éva

© Hermeneutikai Kutatóközpont

ISSN 1218-3407
ISBN 978-963-87986-8-8

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés a hitvalló dokumentumok gyűjteményéhez	9
William J. Abraham: <i>Hitvallás Krisztusról</i>	13
A <i>Barmeni Nyilatkozat</i> (1934).....	35
Hitvalló nyilatkozatok az Egyesült Államokban	
Episzkopális (Anglikán) Egyház	
<i>A Baltimore-i Nyilatkozat</i> (1991).....	43
Evangélikus–Lutheránus Egyház (ECLA)	
<i>A 9.5 tézis</i> (1996).....	54
Presbiteriánus (Református) Egyház (PCUSA)	
<i>Egységben Krisztussal</i> (1998).....	63
Ökumenikus hitvallások	
<i>A hitvalló evangelikálok szövetségének Cambridge-i Nyilatkozata</i> (1996).....	71
<i>Legyetek állhatatosak!</i> (2002).....	79
<i>Az amerikai messianisztikus nacionalizmus ellen</i> (Rosemary Radford Ruether, 2004).....	86
Részletek az <i>Egy testben a kereszttel</i> által. <i>Princetoni javaslat az ökumenére</i> című iratból (2003).....	94
Bibliográfia.....	98

Hitvallás és megújulás

Bevezetés a hitvalló dokumentumok gyűjteményéhez

A hitvallás fogalma

A hit megvallása a keresztény ember nélkülözhetetlen válasza Isten kinyilatkoztató szavára. A hitvallások – az egyetemes kereszténység és a reformáció hitvallásai – egyúttal mindig egy bizonyos kihívásra feleltek. A hitvallás tehát végeredményben kettős irányú: válasz Istennek, illetve válasz a kor adott kihívására. Karl Barth megfogalmazásában: „*A hitvallás mindig tiltakozás egy olyan hamis hit megnyilvánulásával szemben, amely ellentmond Isten dicsőségének. Az ember és Isten kapcsolatában ez olyan sajátos pillanat, amelyben az isteni »Igen« szembekerül az emberi »Nemmel«, az isteni igazság az emberi hazugsággal, ennek az igazságnak a fénye az ember elhomályosító szándékával, annak teljessége az emberi fél-, negyed- vagy nyolcadigazságok halmazával*” (Church Dogmatics /CD/ III/4,80).

A hitvallás abból a kényszerből születik, amelyben az ember „nem hallgathat”. „*Hitvallásra akkor kerül sor, amikor a keresztény közösség hite konfrontálódik vagy megkérdőjeleződik akár belülről, akár kívülről a hitetlenség, a babona vagy az eretnekség jelenségei által.*” (CD III/4,78–79). A hitvallás akkor „történik”, amikor az egyén vagy a közösség hitét sértik egyes jelenségek, amikor „fáj” neki az, amit tapasztal.

A status confessionis (Hitvallási helyzet)

Akkor beszélünk hitvallási helyzetről, amikor egy személy vagy egy közösség azt tapasztalja, hogy a keresztény hit tisztasága, csorbítatlansága veszélybe kerül. A reformáció korában különbséget tettek a hit szempontjából lényeges és lényegtelen (*adiaphoron*) kérdések között. A *status confessionis* idején ez a különbség megszűnik, ugyanis a korábban,

vagyis a békés időszakban másodlagosnak számító dolgok az üldöztetés felléptével elsődlegessé válnak. A *status confessionis* azonban sohasem egy állandó helyzet, hanem egy sajátos pillanat: aki szüntelenül mártír akar lenni, az sohasem lehet hitvalló. A hitvallás mindig elhívás, amely egy szituációban érkezik.

Hitvallási helyzetek a 20. és a 21. században

A 20. század legismertebb hitvalló deklarációja a *Barmeni Nyilatkozat* (1934).¹ A hitleri politikát teológiailag is támogató „német keresztényekkel” szemben Barth Károly vezetésével teológusok és lelkészek egy csoportja a keresztény hit megvallása, „igenje” után a hamis tanítástól elhatárolódott, s egzisztenciájuk, életük veszélyeztetésével „német” mondott az ártalmas tévelygésekre.

A Norvég Evangélikus Egyház hitvallói a német megszállókkal szövetkező egyházvezetőkkel szemben adták ki *Az egyház alapja* című hitvalló nyilatkozatot, amely magyarul is megjelent.²

A kommunista diktatúra idején a Magyarországi Református Egyház fiatal lelkészei 1955-ben fogalmaztak meg egy „Hitvalló Nyilatkozatot” Barmeni Nyilatkozat szellemében.³ Egy évvel később, 1956 augusztusában a Magyarországi Evangélikus Egyházban a lelki ébredés ügyét előmozdítani kívánó lelkészek „Észrevételek” címen a „széleskörű egyházi önvizsgálat,

¹ A Nyilatkozatról szóló legújabb szakirodalom: Fekete Károly, *A Barmeni Teológiai Nyilatkozat*, Budapest, 2009, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 25–29.

² Korányi András – Orosz Gábor Viktor – Reuss András (szerk.), *A norvég egyházi harc. Küzdelem az ideológiával 1940–1945*, Luther Kiadó, Budapest, 2007.

³ Fekete Károly, *A Barmeni Teológiai Nyilatkozat*, Budapest, 2009, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 138–143.

bűnbánattartás és tisztulási folyamat” szükségét hangsúlyozták.⁴

Az Amerikai Egyesült Államok egyházaiban a 20 század végén és a 21. század elején két típusú hitvalló mozgalom jelentkezett. Vannak politikai irányultságú egyházi szerveződések: ide tartozik például 118 metodista egyházi személy nyílt levele George W. Bush elnökhöz, hogy térjen meg, s hagyjon fel az iraki háborúval.⁵ Hasonlóan jelentős a római katolikus feminista teológusnő, Rosemary Radford Ruether „új Barmeni Nyilatkozatként” beharangozott írása arról, hogy a keresztényeknek el kell utasítaniuk az amerikai messianisztikus nacionalizmust.⁶

A kiadványunkban felsorakoztatott hitvallások többsége a keresztény hit védelméről szól.

Hermeneutikai Kutatóközpont

⁴ Fabiny Tibor (szerk.), „*Serkenj fel, aki aluszol!*” *A magyar evangélikus ébredés kiemelkedő egyéniségei a 20. században*, Budapest, 2010, Hermeneutikai Kutatóközpont, Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület, 132 – 135.

⁵ *Christian Century*, 2003.április 5. <http://www.christiancentury.org/archives/vol120-issue7>

⁶ Rosemary Radford Ruether, *America, Amerikkka: Elect Nation and Imperial Violence. Religion and Violence*, London, Equinox, 2007.

*Hitvallás Krisztusról
Keresztény megújulási törekvések napjainkban⁷*

William J. Abraham

Az utóbbi évtized egyik legfigyelemreméltóbb fejleményének tarthatjuk a hitvalló (konfesszionalista) mozgalmak váratlan megjelenését a bevett, hagyományos protestáns egyházak körében. Gyakorlatilag az összes nagy múltú, tradicionális protestáns egyházban egyik hitvalló csoport a másik után jön létre, egymástól függetlenül és a legkevésbé várt helyeken. Sokakat meglepetésként ért, amint bárminemű összehangoló tevékenység nélkül és minimális szervezés eredményeképp meggyőződések és közös ügyek egész hálózata került előtérbe. Amíg el nem csitul a nyüzsgés, nem lehetséges átfogó elemzést nyújtani e jelenségről, ám addig is egyértelműen szükség van valamiféle szerény átmeneti „jelentésre”. E tanulmányban kezdeti jellegű áttekintést kínálok e mozgalmak némelyikének természetéről és eredetéről, majd pedig egy lépést hátrálépvé tüzetesebben is megvizsgálom: vajon mi a tétje mindennek a modern protestantizmusra nézve. Befejezésül felvetem, hogy e mozgalmak felbukkanása a protestáns hagyomány egészének egy különösen érdekes hiányosságára derít fényt.

A „hitvalló mozgalom” új, de annál tiszteletreméltóbb fejlemény a 20. századi protestantizmusban. Az elnevezés köztudomásúan azokhoz kötődik, akik az 1930-as években a Barmeni Nyilatkozattal azonosulva tiltakozásukat fejezték ki az ellen, hogy a német egyházak behódoltak az uralkodó korszaknak. Azonban súlyos tévedés lenne a „hit megvallásának” eszméjét ehhez az egyetlen elszigetelt esethez kötni. Az egyház története a reformáció előtt és után egyaránt bővelkedik olyan pillanatokban, amikor az egyháznak, válaszul a

⁷ Fordította: Tóth Sára

határain kívül és belül felbukkanó rivális hitvallásokra és meggyőződésekre, elszántan és állhatatosan meg kellett vallania hitét. Ezek közül a leghíresebbek talán az egyház Szentháromságba és Krisztusba vetett hitének megvallásai Niceában, Konstantinápolyban és Khalkedónban a 4–5. században.

Nem létezik olyan elmélet, amely átfogóan magyarázná az egyház tagjainak és vezetőinek indítékait és szándékait konfesszionális válságok idején. Az egyház mindig is megváltotta hitét, amikor a körülmények és a szükség ezt kívánta. A hitvalló mozgalom tartalmát és formáját nem szabja meg sem platóni minta, sem isteni terv. Ma is így van ez. A különböző hitvalló mozgalmak természetét és aetiológiáját azoknak a felekezeteknek a történelme, elkötelezettségei és körülményei formálják, amelyekben útnak indultak. A globális általánosításnak igen nagyok a buktatói.

Mit értek ezen? A hitvalló mozgalom felbukkanása a *Christian Church – Disciples of Christ* egyházában azzal a követeléssel jár, hogy radikálisan vizsgálják felül az egyházban régóta uralkodó nézetet a krédók szerepéről. Míg a 19. században a kultúra az egyház szövetségese volt a keresztény tanítás közös magjának átadásában, a 20. században a helyzet drasztikusan megváltozott. Mivel a társadalom központi intézményeinek szekularizálódása következtében a közéletben teljes tudatlanság uralkodik a keresztény tanokat illetően, súlyosan hiba továbbra is ragaszkodni a krédók és hitvallások iránt táplált hagyományos ellenszenvhez. Ezzel valójában nem teszünk mást, mint hogy meghódolunk a posztkeresztény társadalom értékei és eszméi előtt. Vessük össze ezt a hozzáállást a *The United Church of Christ* hitvalló mozgalmának főbb szempontjaival! Itt a hangsúly egy olyan centrista teológia megfogalmazásán van, amely keresztülvág a fundamentalizmus, illetve a keresztény radikálisok számos ágának polarizálódott szélsőségein. Vessük össze a fenti két jelenséget a *The United Methodist Church*-ben történetekkel

(továbbiakban: Egyesült Metodista Egyház). Itt különböző háttérű csoportok és egyének törekeny koalíciója törekszik előmozdítani az egyház egészségének tanbeli megújulását. A megújulás fontos részét képezi a Metodista Egyház alapításának idején hozott kanonikus döntések újrafelfedezésére és újraalkalmazására irányuló törekvés. Egy ilyen törekvés radikálisan kétségbe vonja azt, ahogyan az egyesült metodisták az elmúlt száz év során önmagukat értelmezték, ám ezt egy történelmileg pontosabb eredetértelmezés nevében teszi. Ennélfogva az egyesült metodizmus konfesszionális értelmezése mellett tör lándzsát, ami nem lehetséges a *Disciples of Christ* esetében; továbbá az egyesült metodisták nem mind érdekeltek egy centrista teológia megteremtésében, még ha hitvalló mozgalmukból sokan támogatnának is egy ilyen vállalkozást.

Érdeemes az egyesült metodisták eseténél maradni, miközben a vita tétjét igyekszünk megállapítani. Az Egyesült Metodista Egyházban szinte véletlenszerűen született meg a hitvalló mozgalom. Az elmúlt években számos csoport jött létre, melyek egymást kiegészítő elképzeléseket hangoztattak a megújulásról. Nem hivatalos kapcsolatok és internetezés eredményeképpen vezetők egy csoportja az egyház igen különböző szegmenseiből összeválogatott személyekkel beszélgetést kezdeményezett az egyház állapotáról. Ahogy az már az ilyen gyűléseken történni szokott, egy sereg téma és fontos ügy került a felszínre. Itt a beszélgetés arra a kérdésre terelődött, hogy milyen fontos szerepet játszik a tan az egyház egészségének szempontjából. Ezen belül a hit hűséges megvallásának jelentősége egyszer csak a vita középpontjába került. Talán már senki sem tudná megmondani, hogyan öltött alakot az az elhatározás a csoportban, hogy az egész egyházhoz felhívást intézzenek, vagy mi vezetett a „hitvalló mozgalom” gondolatához. Huszonnégy órán belül mindkét elgondolás megragadta valamennyi jelenlévő képzeletét, és a mozgalom ezennel útnak indult.

A modus operandi a gondviselésre való csendes várakozás volt. Meglehetősen rövid időn belül nagyon sokan válaszoltak. Az egyházhoz intézett felhívás egyértelműen visszhangra talált. Ez azért okozott némi meglepetést, mert a legelső nyilatkozatok mind hangnemüket, mind nyelvezetüket tekintve élesek voltak, úgyhogy könnyűszerrel el lehetett volna utasítani a mozgalmat azzal, hogy az nem más, mint fülhasogató retorikai gyakorlat, készülődés az 1996-ra tervezett általános konferenciára. Volt is ilyen kritika, annak ellenére, hogy a nyilatkozatok szándékosan nem a politikai cselekvést vagy a törvényhozást jelölték ki követendő útként. Arra mutattak rá, hogy az egyház problémája többek között éppen lelki életének és tanításának átpolitizáltsága; vagyis még több politikai cselekvés bevetése inkább a hibák továbbéltetéséhez, mintsem megszüntetéséhez vezetne. Az azonnali, erőteljes reakció tehát meglepetést okozott. Olyannyira, hogy a vezetőség jó néhány tagja zavarában azt sem tudta, hogyan tartson lépést a folyamatosan özönlő válaszokkal. Keretszervezetet hoztak létre, amely filléres költségvetéssel és kis létszámú személyzettel működött. Idővel a mozgalom szervezett még két konferenciát, kiadott egy fontos tanulmánygyűjteményt, amelyben kifejtették a tanbeli megújulás gondolatát, kisebb röpiratokat terjesztettek, válaszoltak kritikusaiknak, jelenleg pedig céljaik és energiáik intézményesítésén dolgoznak.

A szóban forgó koalíció az egyház számos különböző ágából tevődik össze: evangélikálokból, karizmatikusokból, centristákból, szakramentalistákból, tradicionalistákból és mérsékeltekből. Az, hogy lehetséges egy ilyen koalíció, részben annak a konszenzusnak köszönhető, melynek értelmében az Egyesült Metodista Egyház elkötelezi magát az apostoli hitnek, amint azt a korai hitvallások kifejtik. Ez azt jelenti, hogy nem szükséges új tanításokat megfogalmazni, az apostoli hit újbóli elsajátítására van szükség, annak elismerésére, hogy ez a hit lényegéből adódóan elengedhetetlen az egyház

egészséges missziójához. Félrevezető lenne tehát a hitvalló mozgalmat reakciónak tekinteni, mondjuk, a híres minneapolis-i „újraképzelő konferenciára” (*Re-Imagining Conference*).⁸ Valójában a hitvalló mozgalom már létezett és működött a *Re-Imagining Conference* előtt. Ugyanígy félrevezető lenne a hitvalló mozgalmat a megbékítő mozgalom (*Reconciling Movement*) programjára adott válasznak tekinteni, visszahátasnak arra a törekvésre, amely meg akarja változtatni az egyház hivatalos tanítását a homoszexualitásról. A hitvalló mozgalom mindenekelőtt a tanbeli megújulásnak kötelezte el magát, mégpedig azért, hogy vissza kívánja szerezni a Szentírásban megalapozott és a korai krédókban megfogalmazott keresztény hagyomány klasszikus hitét. Ezt a visszaszerzést önmagában fontosnak és értékesnek, a keresztény identitás lényegi elemének, bármely etikai elköteleződés hátterének tartják.

Ez nem azt jelenti, hogy a Hitvalló Mozgalom tanbeli vagy etikai vákuumban van, sem pedig azt, hogy fél szembenézni az egyház klasszikus hitének egyéb változataival. Ellenkezőleg, az egyházzal szembeni kihívás megfogalmazását kontextuális megfontolások irányították. A mozgalom mindenekelőtt a krisztológiára összpontosít. Anélkül, hogy bármilyen értelemben lazítaná az egyház klasszikus hitéhez való kötődését, a mozgalom Jézus Krisztus Isten Fiaként, Megváltóként, Úrként való megvallását hangsúlyozza mint az egyház egészének közös hitét. Ezt a hitvallást nem csupán a keresztény hit legfontosabb tényezőjének tartja a kezdetektől fogva mostanáig, hanem úgy gondolja, hogy éppen ez a hitnek az az eleme, amely a jelen történelmi pillanatban a leginkább újra megerősítésre és újra elsajátításra szorul. Ez a hitvallás elutasítja a „szubkeresztény” vagy „posztkeresztény” krisztológiai

⁸ 1993. november 4–7. <http://www.nytimes.com/1994/05/14/us/cries-of-heresy-after-feminists-meet.html?pagewanted=1>

alternatívákat, valamint arra hív, hogy a kultúrában jelenleg uralkodó morális követelményekkel szemben az egyház Megváltójának és Urának tanításait fogadjuk el. Ha „igen” mondunk Jézus Krisztusra mint Isten Fiára, Megváltóra és Úrra, az történelmünk jelenlegi pillanatában azzal jár együtt, hogy „nem” kell mondanunk az egyház és a mai kultúra által végső tekintéllyel felruházott és döntőnek tartott más értékekre, elvekre és követelményekre.

Ez az állásfoglalás egy olyan átmenetet tesz nyilvánvalóvá, amely fontos szerepet játszik a hitvalló mozgalmak keletkezésében. Egyre többen felismerjük, hogy korunk szellemi életében óriási horderejű változások zajlanak – közvetlenül a szemünk előtt. Megfogalmazhatjuk ezt többek között úgy, hogy a liberális protestantizmus éppen most adja át az uralmat a radikális protestantizmusnak. Míg az előbbi a hatvanas-hetvenes években volt igen elterjedt a teológiai szemináriumokon, az utóbbi a nyolcvanas-kilencvenes években lépett elő hivatalos teológiává. A kétféle hagyomány közötti döntő és sokatmondó különbség nagy vonalakban a következő. A liberális hagyomány az egyház klasszikus hitét a keresztyén hit-tapasztalat kulturálisan relatív kifejeződésének tekintette, amely az egyházatyák korában megfelelt céljának, de amelyet mindenkor az adott kultúrára hangolódva kell megjeleníteni. A radikális hagyomány az egyház hitét társadalmilag konstruált valóságnak tekinti, amely sokféle vágy és szenvedély szolgálatában áll, ezért – korunk társadalmának gyógyulása és szabadulása érdekében – el kell vetni.

Másrészt e két irányzat szélesebb körű kulturális és filozófiai fejleményekkel is kapcsolatba hozható. A liberális protestáns gondolkodás szorosan kötődik a modernitás eszmemrendszeréhez, vagyis olyan értékekhez, mint az objektív igazság, a szerző eredeti szándéka vagy a semleges tudományos reflexió ideálja. A radikális protestantizmus a posztmodern szellemi gyermeke: az igazságot kulturális kivetítésnek tartja,

tagadja a szerző szándékára való hivatkozás létjogosultságát, a tudóst pedig elkötelezett értelmiséginek tekintti, aki elnyomott közösségek szolgálatában áll. Míg a korábbi irányzat tisztelettel övezte a klasszikus tradíciót, ma nem ritkán olyan ideológiának tekintik, amely elnyomó és erkölcstelen gyakorlatok leplezésére szolgál. A hagyomány effajta olvasatából természetesen adódik az a követelés, hogy az egyház klasszikus hitét a keresztény hagyomány kulturálisan jellegzetes, egészséges rekonstrukcióival cseréljük fel. Ezek után aligha meglepő, ha mozgalmak jönnek létre, hogy visszaköveteljék a hitnek azokat az elemeit, amelyeket szigorú bírálattal illettek és peremre szorítottak olyan tudósok és tanítványaik, akik politikai és egyházi elkötelezettségeiktől fűtve nekiálltak aláásni mindazt, amit régtől fogva nagy becsben tartottak a tudósok és a szentek, a közönséges keresztények tömegeiről nem is beszélve.

Mindez roppant érdekes következményekkel jár, és ezzel vissza is térünk az egyesült metodizmus történetéhez. A huszadik századi teológusok már régóta tudatában vannak annak, hogy a hagyományos protestantizmusban a tanbeli konszenzus megszűnt. Jó ideje együtt élnek azzal a ténnyel, hogy felekezeteik versengő elképzelések és gyakorlatok szövényes koalícióivá váltak. Egy ilyen helyzetben nagy szükség volt valamilyen elméletre az egység és az együttműködés érdekében. Egyesek úgy birkóztak meg e kellemetlen körülménnyel, hogy energiáikat az ökumenikus mozgalomba fektették. Mintha Isten adta volna a reménységet, hogy majd eljön egy nagy egyház, amelyben a ma még egymást felülmúlni igyekvő elgondolások és gyakorlatok valamennyi erőnye egyesülhetne. Mások mind tanítását, mind életét tekintve óhatatlanul pluralista egyházat képzeltek el. Az ő elképzelésük szerint a keresztény hagyományban boldogan megfér sokféle egymással vetekedő tanítás, és ez nem valami kellemetlenség, hanem a kereszténység lényegi része. Egy

ilyen kiindulópontból immár lehetségessé vált az egyházban meglévő számos véleményt és frakciót nagy erénynek, nem pedig szükséges rossznak tekinteni.

Az egyesült metodistákat különösképpen vonzotta ez a *nem konfesszionális* ekkleziológia, amely kellemes összhangban állt a metodista hagyomány eredetéről a hatvanas években megfogalmazott, s azóta bevetté vált elgondolással. Szinte szokás volt azzal érvelni, hogy nagy hithősüktől és alapítójuktól, John Wesley-től olyan teológiai módszert örököltek, amely négy pilléren nyugszik, mégpedig a Szentírás, a hagyományon, az emberi értelmén és a tapasztalaton. Ezen értelmezés szerint aki egyesült metodistának, a wesleyánus hagyomány örökösének vallja magát, az elkötelezi magát a Szentírás, a hagyomány, az ész és a tapasztalat metodista négyese mellett (*quadrilateral*). Bármely konkrét tanbeli álláspont bizvást elfogadható, amennyiben a fenti módszer alkalmazásával dolgoztuk ki. Jöhet minden, ami a „négyes” alapján becsületesen, ésszerűen védhető. Nehéz lenne túlbecsülni, hogy ez mint módszertani dogma milyen óriási hatást gyakorolt az egyesült metodista hagyományra.

A hitvalló mozgalmat többek között azért fogadták annyira értetlenül, sőt ellenségesen az Egyesült Egyházban, mert a mozgalom néhány tagja ezt a hagyományt teljes egészében megkérdőjelezte. Röviden összefoglalom érvelésüket, jóllehet a főbb problémagócokat nem nehéz azonosítani. Először is, a kérdésben érintett pluralista, nem konfesszionális ekkleziológia egészen egyszerűen zavaros. Azzal, hogy saját módszertani dogmáját nem engedi megkérdőjelezni, s így nem fogadhatja el azokat az álláspontokat, amelyek a „négyest” elutasítják, ellentmondásba keveredik. Más szóval, a pluralista álláspont egy olyan egyháztani tanítással párosul, amely különleges kiváltságnak örvend, így természetesen kizárja egy önmagától gyökeresen különböző ekkleziológiai álláspont kifejtésének lehetőségét. Ennélfogva óhatatlanul

kizárólagossá válik. Másodszor, függetlenül attól, hogy a „négyes” milyen mértékben elismert összegzése John Wesley gondolkodásának, soha nem vált az Egyesült Metodista Egyház kanonikus örökségének részévé. Testületi és szervezeti értelemben soha nem fogadta be a hagyomány egésze. Ilyenformán alapos tanbeli emlékezetkihagyásról árulkodik a hagyomány lényegi elemének tekinteni; a felekezet eredetéről tanúskodó történelmi dokumentumok súlyos félreértésének eredménye. Sőt, maguk az alapítók zárták ki gondosan ezt a lehetőséget.

A harmadik ellenvetés a hitvalló mozgalom magvához vezet minket. A pluralista egyháztan elfogadása azzal jár, hogy a hagyomány alapvető tanításait ismeretelméleti spekulációval cseréljük föl. Bármilyen szándék rejlett is eredetileg megfogalmazása és alkalmazása mögött, a „négyes” hegemoniája oda vezetett, hogy az egyetemes egyháznak a methodista hagyomány legkorábbi dokumentumaiban kifejeződő klasszikus hite immár egy választási lehetőséggé silányult a sok közül. Továbbá, a teológiai módszer hangsúlyozásával a lényegi keresztény tanítás háttérbe szorult az egyház életében. Vagyis akut tanbeli olvasászavar alakult ki. A teológiai ismeretelmélet másodlagosnak nevezhető tanításai iránti megrögzött érdeklődés eltakarta szem elől azoknak a tényleges és elsődleges tanoknak a tartalmát, amelyeknek az Egyesült Metodista Egyház szervezete elkötelezte magát. Ilyen körülmények között mi sem természetesebb, mint az a felhívás a hitvalló mozgalom részéről, hogy tegyük újra magunkévá saját tanításainkat. A legkevesebb, hogy az egyház minden tagja számára megismerhető legyen az a hit, amely annak idején életre hívta. Ha ez nem lehetséges, ha az Egyesült Metodista Egyház elveti saját kanonikus tanításait, akkor tegye ezt nyíltan és nyilvánosan, nem pedig titokban, zárt ajtók mögött.

A hitvalló mozgalom megjelenése tehát nagyon komoly kihívás elé állítja az egyesült methodista hagyományban

jelenleg uralkodó ortodoxiát. Ez a kihívás immáron elkerülhetetlen, sok egyéb szempontból is. Egyre nyilvánvalóbb, hogy amikor az egyház elfogadta a pluralizmust mint ekkleziológiai elméletet, valójában a modern amerikai demokrácia politikai szokásait tette magáévá. Továbbá, a pluralizmus lényegét tekintve a rések betömését szolgáló megoldás. Mihelyt komolyabb válsághelyzet áll elő, az egyház nem maradhat semleges. Mihelyt határozottan ki kell fejtenie álláspontját a kultúra vagy saját tagjai színe előtt, a vallási sokszínűsége irányuló törekvés azonnali csődöt mond. Mi több, a pluralizmus mélységesen ellenkezik a főntebb jellemzett radikális gondolat *ethos*ával. A radikálisok elköteleződésre és cselekvésre szólítanak fel, függetlenül attól, hogy kialakult-e egyetértés. Az ő szemükben a pluralizmus pusztán még egy rejtett érdekeket és programokat leplező ideológia. Végül, dogmatikai szemszögből közelítve, az egyház végső soron nem ismeretelméletből, hanem konkrét, meghatározott tanításokból él, mint amilyen a Szentháromság, a megtestesülés, a jóvátétel és a többi. Következésképp az egyháztagok és tanítóik életét a konkrét keresztény tanítás vonja hatása alá, nem pedig a tanok kialakulásának vagy megkonstruálásának valamely spekulatív elmélete.

Pontosan ezt kezdték el meglátni az evangélikások, a karizmatikusok, a sakramentalisták, a mérsékeltek, a tradicionalisták és a centristák. Az egyház klasszikus hitével szemben intézett kihívás felébresztette őket tanbeli álmodozásukból. Rádöbbsentek, hogy az egyház nem bízhatja a kultúrára hitének áthagyományozását, sem a következő generációra illetve az újonnan megtértekre. Abban sem lehetnek biztosak, hogy maga az egyház hűségesen és teljesen továbbadja azt. Így hát az evangélikások kezdik belátni, hogy a folytonos hivatkozás a Biblia tekintélyére nem segít a megtestesülés vagy a jóvátétel tanításának kifejtésében. A karizmatikusok is felismerték már, hogy a szentháromságtanból kivonva és attól függetlenül könnyen

eretnységhez vezet a Szentlélek egyoldalú hangsúlyozása. A szakramentalisták nagyon is jól tudják, hogy magas szintű szakramentális teológia egyedül a klasszikus hitvallásokban kifejezett központi tanításoknak való előzetes elköteleződésre épülhet. Mérsékeltek, tradicionalisták és centristák most ébrednek rá arra, hogy a tágkeblű keresztény ortodoxiának azokat a nagy tanait, amelyeket maguk is elfogadnak, az egyháznak folyamatosan fel kell újítania, újra meg újra a sajátjává kell tennie. Semmi alapunk azt feltételezni, hogy az utánunk következő generációk a magukénak tekintik majd, ha mi hagyjuk, hogy régi bútordarabként porosodjanak az egyház padlásán. Röviden: az egyházon belül számos csoport, akik korábban nem vettek tudomást egymásról, most kezdik felismerni, hogy egyesíti őket közös elkötelezettségük a hit nemzedékről nemzedékre megvallott nagy igazságai iránt. Egy ilyen meggyőződés nem szünteti meg a hangsúlybeli különbségeket, az ebből származó kellemetlenségeket sem mindig, mégis megteremti az ökumenizmus és az együttműködés viszonylag új formáját.

Nem mindenki értelmezi ilyen jóindulatúan a kialakult helyzetet. Egyesek szerint e törekvések beszűküléshez vezethetnek, a hitet valamiféle egyszerű krisztológiai képletre redukálhatják. Ez az értelmezés egészen egyszerűen téves, hiszen a Krisztusról szóló tan hangsúlyozása az egyház egészével való közösséget hivatott biztosítani. E mögött ott áll az egyetemes egyház tág ölelésű, klasszikus hite. Mi több, bármit kifogásoljunk is az egyház klasszikus hitében, a legkevésbé meggyőző ellenvetés az, hogy e hit beszűkült és korlátozó volna. Ellenkezőleg, mi lehet mélyebb vagy gazdagabb a nagy keresztény tanításoknál – például a Szentháromságáról vagy a megtestesüléséről? E tanok érett befogadása hosszas elmélkedést, aprólékos elsajátítást kíván. Sőt, e tanítások a misztérium oly döbbenetes világát tárják fel mind az egyszerű, mind a

kifinomult gondolkodású hívők előtt, hogy attól még a fecsegők is elnémulnak.

Ugyanílyen kevésbé meggyőző az az érvelés, mely szerint a hitvalló lendület valójában kompenzáció, amely ellensúlyozni kívánja a jelenleg tapasztalható elmozdulást a kapcsolatokat szorgalmazó egyházpolitikától a kongregacionalista politika irányába. Ezt a véleményt röviden és velősen így fogalmazza meg Robert Neville: „Sokan azok közül, akik az Egyesült Metodista Egyházban a kongregacionalista politika előnyben részesítését szorgalmazzák, felismerik ebben a szétforgácsolódás veszélyét, és azt egyfajta elvont hitvallással igyekeznek ellensúlyozni.” Furcsa, hogy Neville helyzetértékeléséből mennyire hiányzik az árnyaltság. Valóban létezik egy ilyen törekvés, mely a helyi gyülekezetet az egyesült metodista misszió kiindulópontjának szeretné látni, de azok, akik ezt szorgalmazzák, többnyire visszariadnak a hitvalló mozgalomtól. A valóság az, hogy nem szívesen vállalnak vele közösséget, részben talán azért, mert vonakodnak azonosulni azzal, amit Neville „elvont hitvallásnak” nevez. Ha ez valóban így van, akkor minden érintett téved. A szóban forgó klasszikus hitvallásokban nincsen semmi elvont. A klasszikus hitet nem elvont tanok alkotják, hanem konkrét, sajátos, élő meggyőződések a Szentháromságról, a megtestesülésről, az üdvösségről és hasonlókról, melyekért szentek éltek és haltak.

Neville egy további megállapításán is érdemes elidőzni. A hitvallást mindig az adott korhoz alkalmazkodva kell megfogalmazni, állítja. Akármennyire fontosak voltak is az ősi krédók és hitvallások a maguk idejében, az evangéliumot ők is a hitnek az akkori kor diktálta feltételeihez igazították. „Mi azonban úgy tehetünk hitelesen vallást hitünkről, ha az evangéliumot azon a nyelven fogalmazzuk meg, amelyben élünk.” Ez konkrétan azt jelenti, hogy „hitvallásunk komolytalan”, ameddig nem végzünk alapos kutatásokat a vallásközi párbeszéd és az alkotó művészetek területén, ameddig nem

gondolkodunk el mélyrehatóan a tudomány és a vallás viszonyáról, valamint a természettudomány és a vallás illetve vallások tudományos szintű ismeretének viszonyáról. Valójában, „az egyesült metodisták számára felvázolt összes hitvallás a 18. illetve 19. századi frazeológiát szajkózza, pedig az a mai helyzetben már jelentőségét veszítette.”

Neville alighanem számos egyházi vezető és teológus véleményét képviseli. Jóllehet, elismeri – ha vonakodva is –, hogy az évszázadok során a hitvallásoknak megvolt a maguk helye az egyház életében, nem túlzottan lelkesedik értük. Ha már kell lennie ilyesminek, Neville a fő szerepet a teológusoknak szánja a mai korra is érvényes hitvallás kialakításában. Válaszként négy megjegyzést szeretnék tenni.

Először is, elemzésében tévesen értelmezi az általánosságban vett hitvalló mozgalmak célját. Egyszerűen nem igaz, hogy e mozgalmak az egyház történetének erre vagy arra az évszázadára jellemző elképzelésekhez kívánnak visszatérni. Céljuk az, hogy az egyháznak azt a hitét tegyék újra magukévá, amely az évszázadok során fennmaradt. A középpontban nem a hit – mondjuk, 18. századi – kifejezőkészlete vagy verbalizálása áll, hanem azok a döntő fontosságú fogalmak, azok a lényeges nézetek, amelyeknek az egyház időn és téren át elkötelezte magát. Pontosan ezt gondolták a korai metodisták testületileg meghozott tanbeli döntéseikről. Nem voltak hajlandóak önmagukat 18. századi szektának tartani, és ezt azzal juttatták kifejezésre, hogy az ősi hitet egyházuk alkotmányának szerves részévé tették. Az általuk használt műfaj és frazeológia szükségképpen kontextusfüggő; meggyőződéseik kifejezésére természetesen az anglikán hagyomány bevett szokásaihoz fordultak, amelyből származtak. Ennek ellenére tévedés lenne beszéd módjuknak ezt az esetleges vonását valamiféle tanbeli relativizmus igazolására használni. Sőt, önmagukat eltökélten úgy kívánták látni, mint a katolikus, egyetemes egyház hitének kifejeződését. Még megkülönböztetetten methodista tanításait is úgy értelmezték, nagyon

helyesen, mint a nyugati egyházban elhanyagolt kincsek újrafelfedezését. A metodizmus későbbi értelmezői egyébként tudatában voltak ennek.

Másodsor, ezt a tanbeli folytonosságot könnyű szem elől téveszteni, ha valaki hermeneutikai előfeltevések foglya, és a dogmatörténetet lényegében úgy értelmezi, mint a keresztények folyamatos törekvését arra, hogy az evangéliumot vagy a vallási tapasztalatot az adott kor gondolatformáinak megfelelően fejezzék ki. Ebből a szemszögből a Niceai Hitvallás nem más, mint a görög filozófia fogalomtárának és gondolatformáinak segítségével kifejezett evangélium. Az atyák azonban nem így látták saját tevékenységüket; munkájuk modern értelmezői azok, akik tévesen képzelik el a hit és a filozófia viszonyát a patrisztikus korban. A Krédó nem a filozófiára adott válaszként született, hanem mint döntő fontosságú kateketikai gyakorlatnak az volt a célja, hogy pontosan összefoglalja azt, amit az egyház Istenből megismert. Míg az atyák – igen helyesen – meg voltak győződve arról, hogy tanításuk eredendő forrása az isteni kijelentés, e mögött nem volt semmiféle racionálisan artikulált elmélet, még kevésbé bármilyen megegyezés a hit és a filozófia viszonyáról. Mi több, az egyház, mikor elkötelezte magát mellette, nem ideiglenes próbálkozásnak tartotta a hitvallást, amelyet a későbbi nemzedékek majd meghaladnak, hanem minimális tudnivalónak arról az Istenről, aki megszabadította a világot a gonoszság fogságából. Pontosan ez az, amit a mai hitvalló keresztények kezdenek felismerni az egyház klasszikus hitével kapcsolatban.

Harmadsor, a tárgyalt ellenvetés alapján keresztények millióinak intellektuális életét kellene merevnek és képzelet-szegénynek tartanunk. Ilyen alapon szinte elképzelni is lehetetlen, hogy sok modern keresztény, aki komolyan, imádkozva kereste az Istennel kapcsolatos igazságot, az egyház klasszikus hitében találta volna meg azt. Nevetséges még

csak feltételezni is, hogy létezik komolyan gondolkodó ember, aki az ily módon megfogalmazott kereszténységet elfogadná! Ez a vélekedés áll a hitvalló mozgalmakkal szemben használt negatív, lesajnáló nyelvezet háttérében. Eszerint a hitvalló mozgalmak képviselői maradi, korszerűtlen, komolytalan, szűklátókörű, a felvilágosult tudományosságtól rettegő és a társadalmi problémákra érzéketlen népség. Akik így vélekednek, helyből elutasítják annak lehetőségét, hogy létezik mély, intellektuális megtérés az egyház klasszikus hitéhez. Nemigen vesznek tudomást arról, hogy rengetegen vannak a mai világban olyanok, akik az evangéliummal való hiteles és mély találkozás révén jutottak el a Szentháromságban, a megtestesülésben és más nagy keresztény tanításokban való hitre. Végletesen paradox, hogy éppen azok, akik sürgetik a párbeszédet más vallásokkal illetve modern és posztmodern irányzatokkal, különös módon képtelenek komoly párbeszédet folytatni azokkal, akik számos különböző okból, az egyház klasszikus hiténél fogadták el a magukénak. Ezt csakis a képzelőerő szélsőséges hiányával magyarázhatjuk.

Negyedszer, ha figyelembe vesszük, hogy mi a tétje mindennek Neville számára, e képzeletszegénységet egyáltalán nem fogjuk olyan meglepőnek találni. Neville úgy gondolja, hogy csak akkor vallhatjuk meg hitelesen a hitünket, ha az evangéliumot „azon a nyelven fogalmazzuk meg, amelyben élünk”. Ez egyértelműen azt jelenti, hogy Neville más nyelvben él, nem az evangélium vagy a klasszikus hit nyelvében. Nem részletezi, mi is ez az ő nyelve, egy biztos: különbözik az evangélium nyelvétől. Fontos továbbá, hogy ő ebben a nyelvben „él”. Sokatmondó megfogalmazás ez. Azt sugallja, hogy életelveit máshonnét, nem az evangéliumból illetve hitünk nagy tanításaiból meríti. Pontosan ez a kérdés izgatja a hitvalló mozgalmak mellé szegődött keresztényeket. Az evangéliumból és annak klasszikus megfogalmazásaiból kívánnak élni. Arra törekszenek, hogy identitásukat, életüket, egyházi

szolgálatukat az evangélium alakítsa. Neville megfordította a sorrendet. Az evangéliumot kell lefordítani más nyelvre, arra, amely életünket irányítja. Azt senki sem vitatja, hogy az evangéliumot kapcsolatba kell hozni a kor nyelvvel; de aki azt mondja, hogy az evangéliumot azon a nyelven kell megfogalmazni, „amelyben élünk”, valami egészen másról beszél. A hitvalló mozgalmak pontosan azt a törekvést kérdőjelezik meg, amely az evangéliumot és az egyház hitét hozzá akarja igazítani ahhoz a számos nyelvhez, amelyekben és amelyekből a világ ma él.

Hiba lenne eddigi érveléséből azt a következtetést levonni, hogy minden tökéletesen rendben van a hitvalló mozgalmak megjelenése körül. Már kialakulásuk maga felhívja a figyelmet a mai bevett protestáns felekezetek ekkleziológiájának egy jelentős hiányosságára. A hitvalló mozgalmak megjelenése felszínre hozza azt, amit a mai egyház igen súlyos kanonikus válságának nevezhetünk. Egy olyan vírusra mutat rá, amely már régóta végzi romboló munkáját a protestáns hagyomány egészében. Hadd fejtsem ki röviden, hogy mire gondolok!

Kezdetben a protestáns hagyományt az az erőteljes törekvés jellemezte, hogy visszanyerje a korai egyház hitét és evangéliumát. Ezzel egy időben azonban elkötelezte magát a *sola scriptura* jelszóval elhíresült teológiai episztemológiának is. Módszertani értelemben ez arra kötelezte a reformátorokat, hogy mindent ellenőrzés alá vessenek és megkérdőjelezzenek, kivéve ezt az ismeretelméletet magát. Ahogy a megigazulás tanítása központi jelentőségre tett szert, még a szentháromságtan is kezdett feledésbe merülni. Sőt, az egyház nagy hagyományainak szkeptikus szemlélete a protestáns vállalkozás egészét meghatározta. A Rómával folytatott vita szükségképpen ide vezetett. Következésképp a revizionista program felülkerekedett a gyökerekhez való visszatérés törekvésén, a re-

vizionista program pedig elválaszthatatlan volt a mozgalom episztemológiájától.

A protestantizmus ismeretelmélete végül összeomlott, átadva helyét a felvilágosodás éssen és tapasztalaton alapuló episztemológiáinak. Ebből a szempontból Descartes és Locke munkássága éppen hogy nem világi vagy pogány vállalkozás volt, hanem inkább az egyházi értelmiség válasza a reformátorok téves egzegetikai optimizmusa és biblicizmusa nyomán kialakult politikai és szellemi fejtelenségre. Ennek következményeként a protestáns hagyomány túszául esett a mindenkori magas kultúrában éppen uralkodó episztemológiai elméleteknek. A jelenlegi modern–posztmodern paradigmaváltás nem változtat a helyzeten; ellenkezőleg, egy évszázadok óta berögzült állapotot örökít tovább. Az, hogy ma egyre növekvő mértékben hivatkoznak különböző posztmodern érzékenységekre, pusztán azt jelzi, hogy mint a 16. század óta annyiszor, megint időszerű az egyház episztemológiai táncpartnerének leváltása. Persze akik az új táncpartnert sürgetik, meg vannak győződve arról, hogy az egyház hitének legkorszerűbb és kétségkívül legjobb megfogalmazása mellett törnek lándzsát. Az új partnerkapcsolat ennél fogva nem más, mint a reformáció revizionista törekvésének egy újabb kifejeződése. Mint valamennyi elődje, lényegét tekintve ez is önromboló vállalkozás: mihelyt megszilárdul az új partner helyzete, megjelenik majd egy újabb versenytárs, hogy megkérdőjelezze azt.

A fenti kórisme tükrében a mai hitvalló mozgalmak érdekes dilemmával szembesülnek. Egyrészt azzal a céllal jöttek létre, hogy visszaigényeljék a protestáns örökséget. Vagyis az egyház kanonikus hitvallásaiban őrzött és a reformáció hagyományaiban újra megfogalmazott klasszikus hit visszanyerését tekintik fő céljuknak. Másrészt gyakran visszhangozzák azokat az episztemológiai elveket, amelyek lehetővé tették a hagyomány átértékelő törekvéseit, és amelyek idővel aláásták

ugyanezen klasszikus hitet. Tehát még mindig kötődnek, ha csak részlegesen is, ahhoz az episztemológiához illetve filozófiához, amely belülről tette tönkre, és juttatta el arra a pontra a protestáns hagyományt, hogy kebelében ma versengő elitek dolgoznak szorgalmasan saját kánoni hagyományaik megalakításán. Röviden összefoglalva, még kérdés, hogy vajon a hitvalló mozgalmak ki tudnak-e kerülni az egyház egészének hitét pusztító ismeretelméleti vírus hatása alól. Ha ez így van, akkor ez a mozgalom az egyház életének utolsó előtti pillanatában született. Figyelmeztető fény, amely a protestáns hagyomány sokkal mélyebb problémáját jelzi.

E mélyebb probléma megoldásának nem itt van a helye. Ugyanakkor fontos megfogalmazni, hogy miről is van szó. A mai protestantizmus előtt álló sokkal mélyebb kérdés az, hogy képes lesz-e kiállni az egyháznak a patrisztikus korban oly gondosan kidolgozott kánoni öröksége mellett. A korai egyház nem pusztán iratok egy kánonát, az istentiszteleten felolvasandó könyvek listáját fogadta el. Különböző személyiségek, különböző anyagok és gyakorlatok gazdag kánoni örökségét alakította ki, mely azt a célt szolgálta, hogy általa a Szentlélek munkálkodjon és meggyógyítsa a világot. Ezen belül a Szentírás a kánoni örökség fontos összetevője volt, de csak az egyik összetevő. Éppen annyira kanonikus és éppen annyira tekintélyes volt például a Niceai Hitvallás. Idővel azonban a nyugati egyház megváltoztatta a kánoni örökség fogalmát és tartalmát azáltal, hogy episztemológiai kategóriákká alakította. Ennek legdrámaibb bizonyítéka az az átalakulás, amely a kánon fogalmában bekövetkezett: azelőtt szerényen csupán „lista” volt, később „kritériummá” vált. Ilyenformán a kinyilatkoztatással kapcsolatos számos tanítást, amely korábban nem hivatalos módon, az egyház *midrásh*-ának részeként hagyományozódott, belecsempészték a kánoni örökségbe. Idővel eluralkodtak az episztemológiai elméletek, és végül az egyház gyakorlati hitszabályává váltak. Így aztán

a hit és az ész viszonyáról kialakított versengő elgondolások módszeresen kiszorították és aláásták mindazokat a gazdag tanokat, amelyek eredetileg az egyházatyák kánoni örökségének középpontjában álltak.

A számos hitvalló mozgalom kibontakozása a következő mély kérdéssel szembesíti a bevett protestáns egyházakat. Vajon kirható-e az a vírus, amely attól fogva terjedt el az egyház életében, hogy az episztemológiai elméletek oda betelepültek? Vagy pedig arra ítéltett a modern protestantizmus, hogy a kulturális elit igényeihez igazodva, vég nélkül váltogassa episztemológiai partnereit? Ha a hitvalló mozgalmak hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyház kigyógyuljon a halálos episztemológiai vírustól, akkor jelentősen elő fogják mozdítani az evangélium egészségét az új évezred küszöbén. Ha nem, akkor még mindig betölthetik céljukat, pusztán azzal, ha minden episztemológiai válás és újraraházasodás idején magasra emelik a hagyományos nagy tanításokat és igyekeznek segíteni, hogy az egyház újra a magáénak ismerje el azokat.

A huszadik századi hitvallások modellje:
a *Barmeni Teológiai Nyilatkozat* (1934)

Barmeni teológiai nyilatkozat a Német Protestáns Egyház jelenlegi helyzetéről⁹

A Német Protestáns Egyházat 1933. július 11-én elfogadott alkotmányának előszava szerint, különböző hitvallású, egyenjogú egyházak alkotják. Egyházaink egyesülésének teológiai alapját a Német Protestáns Egyháznak a birodalmi kormány által 1933. július 14-én elismert alkotmánya első és második szakasza így fogalmazza meg:

1. szakasz: A Német Protestáns Egyház erős és sérthetetlen fundamentuma a Jézus Krisztus evangéliuma, amelyről a Szentírás tanúskodik, s amelyet a reformáció hitvallásai újból napvilágra hoztak. Jézus Krisztus evangéliuma szabja meg az egyház küldetéséhez szükséges hatalom mibenlétét és határait.

2. szakasz, 1. bekezdés: A Német Protestáns Egyház részegyházakra (tartományi egyházakra) tagolódik.

A jelenlévők, a különböző lutheránus, református és egyesült protestáns egyházak, független egyházmegyék, zsinatok és gyülekezeti csoportok képviselői, akik a Német Protestáns Egyház hitvalló zsinatára gyűltünk össze, kijelentjük, hogy mindnyájan a Német Protestáns Egyház mint különböző hitvallású német egyházak szövetsége keretébe tartozunk. Az egy, szent, egyetemes és apostoli egyház Urát valló és elismerő hit kapcsol össze bennünket.

Németország összes protestáns egyházának nyilvánossága előtt kijelentjük, hogy ez a közös hitvallás, és vele a Német Protestáns Egyház egysége súlyos veszélyben van.

⁹ Fordította: Juhász Tamás, *Református Szemle* 2006/4. 413 – 415. Egy régebbi, dr. Török István által fordított változata megjelent: Fekete Károly, *A Barmeni Teológiai Nyilatkozat*, Budapest, 2009, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 25–29.

Fenyegetik azt az uralkodó egyházi párt, a Német Keresztyének, és az általuk támogatott egyházügyi kormányzat azon eszméi és cselekedetei, amelyek a Német Protestáns Egyház fennállása első esztendejében mindinkább előtérbe kerültek. Mind a Német Keresztyének vezetői és szóvivői, mind az egyházügyi kormányzat folyamatosan és elvi síkon fenyegetik a Német Protestáns Egyház egységének teológiai alapját, amikor idegen eszmékkal megkérdőjelezzik és hatástalanítják azt. Ha ezek az eszmék érvényesülnek, belső alapjaiban rendül meg és válik lehetetlenné a Német Protestáns Egyházat jelentő különböző hitvallású egyházak szövetsége.

A jelenlevők, a különböző lutheránus, református és egyesült protestáns egyházak tagjai ebben az ügyben akarjuk, és vagyunk kénytelenek együttesen felemelni szavunkat. Hitvallásaink iránti maradandó hűségünk készlet minket arra, hogy ne hallgassunk, mert hisszük, hogy Isten adta nekünk a szólás szabadságát ebben a közösségben, a közös szorongatás és megpróbáltatás idején. Istenre bízunk, hogy ez mit fog hozni különböző hitvallású egyházaink közösségére és kapcsolatára nézve.

A Német Keresztyének és a jelenlegi birodalmi egyházügyi kormányzat egyházat romboló és a Német Protestáns Egyház egységét szétszakító tévelygéseivel szemben a következő evangéliumi igazságokat valljuk:

I.

*Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, hanem ha én általam. (Jn 4,6)
Bizony, bizony mondom néktek: aki nem az ajtón megy be a juhok aklába, hanem másunnan hág be, tolvaj az és rabló. Én vagyok az ajtó: ha valaki énrajtam megy be, megtartatik. (Jn, 10,1.9)*

A Szentírás azt tanúsítja, hogy Istennek egyetlen ígéje van: Jézus Krisztus. Csak reá kell hallgatnunk, életünkben és halálunkban csak benne kell bízunk és egyedül neki engedelmességeknek.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint az egyház, igehirdetése kiindulópontjául ezen az egyetlen ígén kívül, vagy ömelle, más eseményt vagy hatalmasságot, más kifejezést vagy igazságot is Isten kijelentésének tekinthet.

II.

Krisztus Jézus bölcsességül lón nekünk Istentől, és igazságul, szentségül és váltságul. (1Kor 1,30)

Ahogy Isten Jézus Krisztusban határozott ígétet tett bűneink bocsánatára, ugyanúgy őbenne határozott ígényt is támasztott egész életünkre; mert Isten Jézus Krisztus által szabadított meg minket e világ istentelen kötelékeiből, az ő teremtményeinek örvendező, szabad és hálás szolgálatára.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint vannak életünknek olyan területei, amelyeken nem Jézusnak, hanem más úrnak vagyunk a tulajdona; olyan területei, ahol nincs szükségünk arra, hogy ő tegyen igazzá és ő szenteljen meg minket.

III.

Az igazságot követvén szeretetben, mindenestől fogva növekedjünk Abban, aki a fej, a Krisztusban, akiből az egész test szép renddel egybe van szerkesztve... (Ef 4,15–16)

A keresztyén Anyaszentegyház a testvérek közössége, ahol Jézus Krisztus, ígétével és a sákramentumokkal mint jelenlévő Úr munkálkodik a szentlélek által. Mint a megkegyelmezett bűnösök egyháza – hitével és engedelmisségével, igehirdetésével és rendjével – azt tanúsítja a bűn világában, hogy az

Anyaszentegyház egyes-egyedül az Úr tulajdona, egyedül az ő vigasztalása és parancsa szerint kíván élni, várva az ő megjelenését.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint az egyház rábízhatja igehirdetésének és rendjének mikéntjét a mindenkori uralkodó világnézeti és politikai meggyőződések tetszésére vagy változására.

IV.

Tudjátok, hogy a pogányok fejedelmei uralkodnak azokon, és a nagyok hatalmaskodnak rajtuk. De ne így legyen közöttetek; hanem aki közöttetek nagy akar lenni, legyen a ti szolgátok. (Mt 20,25–26)

Az Anyaszentegyházban különböző tisztségek vannak, de ebből nem az következik, hogy ők egymás fölött uralkodnak, hanem, hogy együtt végzik az egész gyülekezetre bízott és az egész gyülekezettől elvárt szolgálatot.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint lehet és szabad az egyháznak ezen szolgálaton kívüli, különleges hatalommal felruházott vezért (Führer) választania vagy elfogadnia.

V.

Istent féljétek; a királyt tiszteljétek! (1Pt 2,17)

A Szentírás szerint az államnak Istentől rendelt feladata, hogy a még meg nem váltott világban, amelyben az egyház is benne van, emberi belátás és emberi képességek mértéke szerint, a hatalom rettentésével és gyakorlásával gondoskodik az igazságról és a békéről. Ennek a rendelésnek a jótéteményét Isten iránti hálával és félelemmel ismeri el az egyház. Mindenkit figyelmeztet: Isten országot, Isten törvényt ad és igazságosan bíraskodik; kormányzók és kormányzottak egyaránt neki tartoznak felelősséggel. Az egyház bízik Isten igéje

hatalmában, és engedelmeskedik is az igének, amely által Isten mindeneket kezében tart.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint az állam a neki adott sajátos megbízáson túl, az emberi élet egyetlen és totális rendjévé válhat, kisajátítva így azt a megbízást is, amely az egyháznak adatott.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint az egyház a neki adott sajátos megbízáson túl, állam–minőséget, állami feladatokat, állami méltóságokat ölthet magára, átváltozva így ő maga is államszervvé.

VI.

Íme én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig. (Mt 28,20) Az Istennek beszéde nincs bilincsbe verve. (2Tim 2,9)

Az Anyaszentegyház szabadsága abból a megbízásból ered, hogy Krisztus követségében, azaz Krisztus igéjének és tetteinek szolgálatában az egyház prédikációval és sákramentumokkal hirdeti Isten ingyen kegyelmének hírét minden népnek.

Elvetjük azt a hamis tant, amely szerint az egyház gögös önteltséggel, bármilyen önhatalmúlag kiválasztott óhaj, cél és terv szolgálatába állíthatja az Úr igéjét és tetteit.

A német Protestáns Egyház hitvalló zsinata kinyilatkoztatja, hogy ezeknek az igazságoknak az elismerésében, illetve ezeknek a tévelygéseknek az elutasításában látja a Német Protestáns Egyház mint különböző hitvallású egyházak szövetsége egyetlen, kikerülhetetlen teológiai alapját. Felhívja mindazokat, akik ezt a nyilatkozatot elfogadják, hogy egyházpolitikai döntéseikben engedjék érvényesülni ezeket a teológiai felismeréseket. Kéri mindazokat, akiket illet, hogy térjenek vissza a hit, remény és szeretet egységéhez.

Verbum Dei manet in aeternum.

Hitvalló nyilatkozatok az
Egyesült Államokban

Episzkopális (Anglikán) Egyház

Baltimore-i Nyilatkozat (1991)¹⁰

A keresztény egyház történetében előfordultak olyan időszakok, amikor az evangélium tisztasága és lényege erőteljes kulturális, filozófiai vagy vallási támadásnak volt kitéve. Ilyenkor szükségessé vált, hogy a keresztény hívők – különösen a lelkészek és az igehirdetők – nyilvánosan és egyértelműen vallják meg a hitet, „amely egyszer a szenteknek adatott” (Júd 3), s hogy ezt a hitet az egyházba beszüremkedő eretnekségekkel és teológiai tévedésekkel szemben újra megfogalmazzák. Ezáltal az egyház Jézus Krisztus evangéliumának mélyebb megértéséhez jut el, s a világban való küldetése számára az egyház közösségi identitása is megerősödik.

Mi, alulírottak, mint az Amerikai Egyesült Államok Episzkopális Egyházának megkeresztelt tagjai, úgy látjuk, hogy egyházunk életében, amelyben szolgálunk, most következett el ilyen időszak.

A hit olyan átértékelésével találkozunk manapság mindenütt, amely nem egyeztethető össze az evangéliumi, apostoli és katolikus tanúságtétellel, és amelyet egyházunk lelkeszi és világi vezetői egyre nagyobb számban elfogadnak. Az inkluzivitás és a pluralizmus nevében egy új paradigma jelenik meg, amelyik nyíltan vagy burkoltan elveti a történelmi hitvallások és az egyetemes zsinatok tanítási normáját, s amely megpróbálja relativizálni, vagy egyenesen megszüntetni a Szentírás meghatározó és evangéliumi tekintélyét. Ez a paradigma új történet, új nyelv, új nyelvtan bevezetését kezdeményezi az egyházba. A modernitás önmagát végtelenül gerjesztő, véget nem érő „kinyilatkoztatásai” helyettesíteni kívánják és kritikával illetik azt a történelmi kinyilatkoztatást, amelyet a Szentháromság Isten a

¹⁰ Fordította: Fabiny Tibor

zsidó Jézus Krisztus szavaiban és tetteiben adott élete, halála és feltámadása által.

Saját bűnösségünk, s e felhívás lelki veszélyeinek tudatában vagyunk, alázattal és imádsággal hívjuk fel az egyházat, hogy forduljon vissza és maradjon hűséges ahhoz az evangéliumhoz, amelyet Jézus Krisztus apostolaira bízott. A lelkészeket is arra biztatjuk, hogy bátran vallják meg a Szentháromságba vetett hitet, amelyre felszentelésük alkalmával esküt tettek. Tudjuk, hogy az ilyen hitvallás személyes és hivatalbeli kockázattal járhat a jelen helyzetben, de meg vagyunk arról győződve, hogy annak az evangéliumnak a tisztasága és lényege forog kockán, amely a világ egyedüli reménysége és megváltása. Az Úr arra szólít fel bennünket, hogy legyünk hűségesek öhozzá, és egyedül öhozzá. Az alábbiakban hitünk megfogalmazását adjuk közre. Ez nem átfogó hitvallás. Azokat a kritikus teológiai kérdéseket veti fel, amelyek hitünk szerint a jelenlegi válság mélyén húzódnak meg.

I.

„Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek...” (Mt 28,18–20)

A feltámadott Úr parancsa és mandátuma alapján Jézus Krisztus egyháza azt a megbízást kapja, hogy tanítványokat kereszteljen meg az Isten kinyilatkoztatott nevében, mely Atya, Fiú, Szentlélek. E tulajdonnév hűségesen azonosítja a Megváltót a Szentírás Urával. Jóllehet az emberi nyelv megfogalmazásai képtelenek kimeríteni a kimondhatatlan istenség titkát, a feltámadott Krisztustól kapott hármasszólítás helyesen nevezi meg a Szentháromság három személyét, amint az a

bibliai történetben feltárul előttünk, és egyben összefoglalja a Krisztusban elnyert apostoli tapasztalatot. Ha elvetjük, félretesszük, vagy háttérbe szorítjuk a trinitárius elnevezést, akkor kiszakítjuk magunkat abból a történetből, amelyik alakítja és meghatározza az egyház azonosságát; végső soron elszakítjuk magunkat Izrael Istenétől. Ezért kell a keresztség alkalmával megvallani a Szentháromság nevét, s ez a név megfelelő módon tagolja a keresztény egyház liturgiáját és imádságos életét. Ezért tehát helyes, hogy az Atyához a Fiú által, a Szentlélekben imádkozunk. Amint Nagy Szent Basilius mondta: „Abban a formulában kell megkeresztelkednünk, amit kaptunk, azt a hitet kell megvallanunk, amiben megkeresztelkedtünk, s amint megvallottuk hitünket, adjunk hálát az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek.”

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Isten nem nyilatkozta ki magát Jézus Krisztusban végleges és egyedülálló módon, hogy szabadon félretolhatjuk, vagy figyelmen kívül hagyhatjuk az Atya, a Fiú és a Szentlélek kinyilatkoztatott nevét, hogy olyan istenséget imádjunk, akinek a neve, illetve képei bűnbeesett képzeletünkéből vagy az evangélium és a bibliai kinyilatkoztatás által meg nem reformált világi kultúrából származnak.

II.

Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet. A föld még kietlen és puszta volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött. Ekkor ezt mondta Isten... (1Móz 1,1–3)
Te vetettél hajdan alapot a földnek, az ég a te kezded alkotása. Azok elpusztulnak, de te megmaradsz. Mind megavulnak, mint a ruha; váltod őket, mint az öltözetet. Ők változnak, de te ugyanaz maradsz, éveidnek soha nincs vége. (Zsolt 102,26–28)

A háromszemélyű Isten a szent teremtő, aki szava által a semmiből (*ex nihilo*) létre hívja a mindenséget. Ő mindenek Ura, minden szempontból felette áll teremtésének, mégis immanens módon tevékeny abban, s úgy kormányozza, irányítja azt, hogy elnyerje eszkatológiai beteljesedését az Ő Országában. Mint teremtő szabadon cselekszik saját univerzumában, gondviselészerűen és csodálatos módon beteljesíti terveit és céljait.

Elutasítjuk a monizmus hamis tanítását, amely a teremtőt és a kozmoszt egymástól függő, elválaszthatatlan egységnek fogja fel, mintha a világ Isten teste lenne, amely az isteni szubsztanciából született, s ezért isteni. Elutasítjuk ugyanakkor a deizmus hamis tanítását is, amely elválasztja a teremtőt a teremtett világtól, tagadva abban Isten fenntartó, megváltó és beteljesítő munkáját.

III.

Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige. Ő kezdetben az Istennél volt. Minden általa lett és nélküle semmi sem lett, ami lett. Benne élet volt, és az élet volt az emberek világoossága. [...] Az Ige testté lett, közöttünk lakott és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal... Mi pedig valamennyien az ő teljességéből kaptunk kegyelmet kegyelemre. Mert a törvény Mózes által adatott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által jelent meg. Istent soha senki nem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, az jelentette ki őt. (Jn 1,1–4; 14–18)

Az én Atyám mindent átadott nekem, és senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya; az Atyát sem ismeri

senki, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú akarja kijelenteni. (Mt 11,27)

A názáreti Jézus Isten. Ő a testté lett Ige, az isteni Fiú megtestesítője, valóságos Isten és valóságos ember, aki „egylényegű” (*homousziosz*) az Atyával és a Lélekkel. Az istenség és az emberség e csodálatos egységében, a háromszemélyű Isten tökéletesen és határozottan kinyilatkoztatta magát. Krisztusban, s egyedül őbenne, szabadon megismerhetjük az igaz Istent a maga immanens realitásában, szabadon részesülünk a Fiú istenismeretében a Szentlélek által, minden történelmi sajátosságával együtt. Ezért a megfeszített és feltámadott Úr forrása és alapja az élő Istenről szóló tudásunknak. Örvendezünk, hogy a háromszemélyű Isten önmagát ajándékozta nekünk Jézus Krisztusban, és Jézust az örökkévaló Igének nevezzük, aki megítél minden igehirdetést, tanítást, teológiát, cselekedetet, imádságot és rítust. Elismerjük, hogy Isten szabadon és sokféle módon közli magát az emberekkel ezen a világon; de valljuk, hogy a megmentő tudás, Isten benső, szentháromsági életének hiteles ismerete csak a megtestesült Fiú, Jézus Krisztus, az istenember által lehetséges.

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Jézus Krisztus csak egy kinyilatkoztatása és manifesztációja Istennek, hogy vannak más, politikai, ideológiai, kulturális, vallási jellegű kinyilatkoztatások és tapasztalatok, amelyekre úgy lehet vagy kell tekintenünk, mintha azok az igaz Istenről szerzett tudást közvetítenék.

IV.

Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam. (Jn 14,6)

Ez lett a sarokkő, amelyet ti, az építők, megvetettek, és nincsen üdvösség senki másban, mert

*nem is adatott az embereknek az ég alatt más név,
amely által üdvözülhetnének.*” (ApCsel 4,11–12)

Megtestesülése révén a zsidó Jézus, az Atya örökkévaló Fia, magára vette a mi emberi természetünket. Megtisztította és meggyógyította a Szentlélek erejével, a golgotai kereszthalállal megváltotta a bűntől és a haláltól, feltámadásával feltámasztotta az örök életre, és mennybemenetelével bevonta a Szentháromság Isten életébe. Ezért Jézus, akit Krisztusnak neveznek, a világ megváltója, az egyedüli közvetítő az Isten és az emberiség között, akiben hit, bűnbánat és keresztség által bűnbocsánatot, a Lélek által újjászületést és az Országban örök életet nyerünk. Bár mi azt nem tudjuk megítélni, hogy a mindenben szent és kegyelmes Isten elviszi-e azoknak az üdvösséget, akik nem hallják és hiszik a hirdetett evangéliumot, mégis határozottan hirdetjük, hogy Jézus az egész emberiség igaz Ura és megváltója, s ezért magunkra vállaljuk Urunk missziói parancsát, hogy az evangéliumhoz illő szenvedéllyel hirdessük a világnak az örömuzenetet. Ha megtagadjuk a Jézus Krisztus abszolút uralmába vetett történelmi meggyőződést, és azt, hogy az üdvösséget egyedül ő közvetíti, akkor az egyház evangéliumi misszióját annak lényegétől és életerejétől fosztjuk meg.

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy az emberiség megváltása Isten szuverén cselekedetéből és kegyelméből szükségtelen lenne, vagy hogy a megváltást Jézus Krisztus kiengesztelő halálán és feltámadásán kívül is el lehet nyerni. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Jézus csak egy a megváltók közül, vagy azt, hogy csak a keresztyének megváltója, és nem az egész emberiségé.

V.

Eljön az óra, amikor nem is ezen a hegyen, nem is Jeruzsálemben imádjátok az Atyát. Ti azt imádjátok, akit nem ismertek, mi azt imádjuk, akit ismerünk: mert az üdvösség a zsidók közül támad. De eljön az óra, és az most van, amikor az igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyen imádókat keres magának. (Jn 4,21–23)

Nem szeretném, testvéreim, ha önmagatokat bölcsnek tartva nem vennétek tudomásul azt a titkot, a megkeményedés Izraelnek csak egy részét érte, amíg a pogányok teljes számban be nem jutnak, és így üdvözülni fog az egész Izrael ... Az evangélium miatt tehát ellenségek Isten szemében tiértetek, de a választás miatt kedveltek az ősatyákért, hiszen az Isten ajándékai és elhívása visszavonhatatlanok. Mert ahogyan ti egykor engedetlené váltatok Isten iránt, most pedig irgalmat nyertetek az ő engedetlenségük révén, úgy ők is engedetlené váltak, hogy a nektek adott irgalom révén ők is irgalmat nyerjenek. Mert az Isten mindenkit egybezárt az engedetlenségbe, hogy mindenkin megkönyörüljön. (Róm 11,25–26; 28–32)

Amikor a Szentháromság Isten elhívta Ábrahámot, és szövetséget kötött Mózesrel a Sínai-hegyen, maga köré gyűjtötte Izrael népét, hogy szent nemzete és királyi papsága legyen, s megszentelte, hogy szolgálatára álljon a világ megváltásában. Rájuk bízta a Tórát, a Bölcsességet és a prófétai ígét. Ebből a népből hívta el a Messiást, Jézust, a zsidót, aki Betlehemben született Szűz Máriától, Dávid fiaként, aki Isten Izraelnek adott ígéreteinek beteljesítője, a világ és minden teremtmény

megváltója. Mindezen nagyszerű okoknál fogva a keresztényeknek úgy kell tekinteniük a zsidókra, mint tiszteletre méltó és áldott népre. Az Újszövetség tanításának szellemében várva várjuk azt az időt, amikor a pogányok és a zsidók egymással teljesen kiengesztelődnek és ismét egy nép lesznek, amely örökkévaló közösségben él a megfeszített és feltámadott Messiással az Új Jeruzsálemben.

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy a keresztények üldözhetik a zsidókat, különösen is fájjaljuk azt a visszataszító és hamis tanítást, hogy a zsidóság lenne a „Krisztus-gyilkos nép”. Erre hivatkoztak keresztények századokon át a zsidókkal szembeni gyűlöletük, bigottságuk és erőszakosságuk ürügyeként. Az eszmei, a szóbeli és a tetteges antiszemitizmus egyaránt gonosz, és a keresztények kötelessége elítélni azt. De azt a hamis tanítást is elutasítjuk, hogy az Ábrahámmal és a Mózással kötött szövetségben Izrael a megfeszített Krisztustól függetlenül elnyerte volna az örök üdvösséget, és hogy a Messiás Jézus evangéliumát nekik már nem kell hirdetnünk.

VI.

Most pedig a törvény nélkül jelent meg az Isten igazsága, amelyről bizonyosságot tesznek a törvény és a próféták. Istennek pedig ezt az igazságot nyilvánvalóvá tette a Krisztusban való hit által minden hívőnek. Mert nincs különbség: Mindenki vétkezett, és hijával van az Isten dicsőségének. Ezért Isten ingyen igazítja meg őket kegyelméből miután megváltotta őket a Krisztus Jézus által. Mert az Isten őt rendelte engesztelő áldozatul azoknak, akik az ő vérében hisznek, hogy igazságát megmutassa. (Róm 3,21–25)

Hiszen kegyelemből van üdvösségetek a hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez; nem

cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék. (Ef 2,8–9)

Az evangélium az Atya Isten feltétel nélküli szeretetének, kegyelmének a meghirdetése, s ezt a megfeszített Krisztus a Szentlélek által közvetíti nekünk. Az Atya úgy gondoskodik gyermekeiről, miképpen csecsemőiről az édesanya; úgy irányítja, erősíti, fegyelmezi őket, mint egy szigorú édesapa. Ez a szeretet minden embernek, nőnek és férfinak egyaránt szól, és az ige hirdetésében, valamint a szentségek kiszolgáltatásában szólít meg bennünket; az evangéliumnak ez az ajándéka a hit által lesz a miénk. Ezt a szeretetet nem lehet megszolgálni vagy megvásárolni: kegyelemből, szabadon igazulunk meg, s ezt nem a saját vallási, politikai, pszichológiai vagy morális tevékenységünk, hanem Jézus Krisztus áldozati halála és győzelmes feltámadása nyeri el számunkra.

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Isten férfi – kivéve a megtestesült Krisztust –, hogy a férfiak ennek következtében magasabb rendűek lennének a nőknél, vagy, hogy a férfiak tekintélyelvű, szexista uralmát az asszonyok felett a családban, a társadalomban vagy az egyházban Isten rendelte volna. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy az Atya elnyomó, a nők leigázója lenne, vagy, hogy az isteni atyaság lényegét akkor értjük meg, ha azt az emberi apaság pszichológiai projekciójaként fogjuk fel. Ezért elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Jézus Krisztus Atyja a mai nők számára hozzáférhetetlen, elfogadhatatlan.

VII.

Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt vagy a próféták tanítását. Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltssem azokat. Mert bizony mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik. (Mt 5,17–18)

A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre, hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített. (2Tim 3,16–17)

Valljuk, hogy az ó- és újszövetségi Szentírás Isten igéje, s tartalmazza mindazt, ami üdvösségünkhöz szükséges. A Szentlélek, Isten igéjének végső szerzője, cselekvő volt az emberi szerzők, szerkesztők működése, illetve a kanonizáció folyamata közben. A keresztény egyház közösségének hagyományában, a bibliakritika felelős alkalmazásával, a Szentlélek útmutatása és uralma alatt értelmezve az Írás teljes egészében megbízható tanúja Isten Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatásának, a hit dolgaiban döntő tekintély és norma. A Szentíráson keresztül az egyház minden nap újra hallja az igét, amely felszabadít bennünket a diavat uralma alól: az isteni ige megújít, ösztönöz, tanít, megítél és megment.

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy a Szentírás egyszerű tanúságtételét részben vagy egészben helyettesíthetik a világi kultúrából származó képek, nézetek, filozófiák vagy értékek. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Jézusnak csak azok a feltámadás előtti szavai a mérvadóak, amelyeket a történeti kritika valószínűnek vagy bizonyítottnak elfogad. Elutasítjuk azt a hamis tanítást is, hogy az Ószövetséget nem a Jézus Krisztusban történt messiási beteljesedés fényében kell

értelmezni, vagy azt, hogy az Ó- és az Újszövetség hermeneutikai, tartalmi vagy formai szempontból független lenne egymástól.

Imádkozzunk az egyházért!

A Szentháromság ünnepén, 1991. május 26.

Ronald S. Fisher, lelkész

Alvin F. Kimel, Jr., lelkész

R. Gary Mathewes-Green, lelkész

William N. McKeachie, lelkész

Frederick J. Ramsey, lelkész

Philip Burwell Roulette, lelkész

Az angol nyelvű szöveg megtalálható az interneten,¹¹ továbbá olvasható a Deklarációról készült, jelentős szerzők (George A. Lindbeck, Robert W. Prichard, Ephraim Radner, Christopher R. Seitz, Russel Reno, George Sumner, Ellen T. Charry, Ellen F. Davis, David Yeago, Alvin F. Kimel Jr, Philip Turner) által jegyzett kötetben: *Reclaiming Faith. Essays on Orthodoxy in the Episcopal Church and the Baltimore Declaration*, Eds. Ephraim Radner – George R. Summer, Grand Rapids, William B. Eerdmann, 1993. (298 old.)

¹¹ <http://drewcollinsplus.blogspot.hu/2011/02/guest-post-baltimore-declaration-of.html>

Evangelikus-Lutheránus Egyház (ECLA)

A 9.5 tézis (1995)¹²

Az Amerikai Evangelikus Lutheránus Egyház (ELCA) népének, akik „ki vannak választva az Atyaisten eleve rendelése szerint, a Lélek megszentelésében, engedelmességre és Jézus Krisztus vérével való meghintésre”, és lelkipásztoraiknak: „kegyelem és békesség adassék néktek bőségesen.” (1Pt 1,2)

Az egyház (Evangelical Lutheran Church in America) válságban van, a hit válságát éli. A tét az, hogy vajon hű marad-e a prófétai és apostoli Írásokhoz, valamint az egyetemes krédókhoz és az evangéliumi hitvallásokhoz, vagy a hitehagyás bűnébe esik, akár bal, akár jobb irányba. Egyházunkban sokan jobbra tartanak: a rajongók, a fundamentalisták, a nacionalisták vagy a pietisták ideológiáihoz vonzódnak. Sokan mások balra húznak: az aktivistákhoz, a feministákhoz, vagy a kisebbségpártiakhoz. Ennek eredménye látszatra a konzervatívok és a liberálisok küzdelme, de ez csak a felszín. A valódi küzdelem azt fogja megmutatni, hogy hűségesek maradunk-e az Írásokhoz, a krédókhoz és a hitvallásokhoz, vagy pedig a fenti társadalmi, illetve vallási eszmerendszereknek rendeljük őket alá.

Amikor ideológiák kerekednek felül, Isten ígéje elnémul közöttünk és kirekesztődik az egyházból, magára hagyott népünk pedig megfosztatik az igaz vigasztalástól, amely az Isten evangéliumából származik, „az Ő Fiáról”, „az Úr Jézus Krisztustól.” (Róm 1,1sk).

Az egyházat imádságban hordozva, az evangéliumban örvendezve, Isten ígéje által bűneink felől meggyőzve nyújtjuk át az alábbi téziseket. Hitvallásunkat a jelenlegi válságot szem előtt tartva, egyenesen és őszintén fogalmazzuk meg. Lelkipásztori hivatásunk kényszerít szólásra.

¹² Fordította: Fabiny Tibor

1.

Kinyilatkoztatás és a Szentháromság neve

Amikor eljön a Pártfogó, akit én küldök nektek az Atyától, az igazság Lelke, aki az Atyától származik, az tesz majd bizonyosságot én rólam... (Jn 15,26)

„Az egész világon a szent egyház vallja, dicséri, imádja” azt az Istent, aki Izrael Ura és Istene, aki megnevezte magát Jézus Krisztusban és benne kinyilatkoztatta magát mint „Atya, Fiú, Szentlélek” (Te Deum, Mt 28,19, Ágostai Hitvallás, I. tétel)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Isten Atyaként való megszólítása emberi elgondolás az emberi apaság analógiája szerint, és azt, hogy ez a megnevezés Izrael Istenét hímneműnek állítja be, továbbá azt, hogy a Szentháromság Atya, Fiú és Szentlélek neve lényegénél fogva elnyomó jellegű, különösen a nőkre nézve, valamint azt, hogy helyénvaló lenne a háromság nevét mással felcserélni.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevét mellőzzük, minimalizáljuk, peremre szorítjuk, elnyomjuk vagy megváltoztatjuk az egyház ige hirdetésében, imádságában, keresztlésében és hitvallásában.

2.

Az emberiség a bűn fogságában

Ahogy tehát egy ember által jött a bűn világba, és a bűn által a halál, úgy minden emberre áttért a halál azáltal, hogy mindenki vétkezett. (Róm 5,12)

Az egyház ezt vallja: „mindnyájan a bűn fogságában vagyunk, és magunktól abból nem tudunk kiszabadulni.” (Evangélikus liturgia, Te Deum, Ágostai Hitvallás II., XVIII., XIX. tétel)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amely szerint az ember végső reménysége az emberi jóság és az önmegvalósítás lenne, azt, amely összekeveri a bűnt a kudarccal vagy az erény hiányával, amely felcseréli bűneink Isten előtt történő megvallását az észlelt emberi problémák önelemzésével.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor úgy gondoljuk, hogy a bűnösöknek nem kell számot adniuk a szent és igaz Isten színe előtt.

3.

A Fiúisten személye és munkája

Valóban nagy a kegyességnek titka: aki megjelent testben, igaznak bizonyult lélekben, megjelent az angyaloknak, hirdették a pogányok közt, hittek benne a világon, felvitetett dicsőségben. (1Tim 3,16)

Az egyház Jézus Krisztusban hisz és megvallja őt, a testet öltött Igét, „az Atya örökkévaló Fiát”, aki a világ megváltásáért keresztre feszített és feltámadt, „illő dolog hát Őt imádni”. (Te Deum, Ágostai Hitvallás, III. tétel)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amely elválasztja az ember Jézust a feltámadott Krisztustól, és félremagyarázza

Krisztus sajátos identitását azáltal, hogy „újra-elképzelve” nőnek gondolja őt, androgyn lényként beszél róla, vagy „Krisztus-princípiumként” használja. Azt a hamis tanítást is elutasítjuk, hogy Krisztus csak a keresztényeké, hogy Ő csak egy megváltó a sok közül, hogy a hit Krisztus sajátos művétől függetlenül is elegendő az üdvösséghez.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor egy hamis pluralizmus ürügyén nem hirdetjük bátran az ember Jézus Krisztust, a Názáretből jött zsidót, mint egyedülálló és egyetemes megváltót, az Egyet, aki a sokakért jött.

4.

A bűnbocsánat, az élet és az üdvösség hirdetése

*Hiszen kegyelemből van üdvösségetek a hit által,
és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez... (Ef 2,8)*

Az egyház „vallja a keresztséget a bűnök bocsánatára”, amely által Isten megigazította az istenteleneket és szabadulást szerzett a bűntől és a haláltól, az ördögtől és a pokoltól, megmentett Isten saját törvényétől és haragjától, „és megnyitotta a mennyek országát minden hívő számára”. (Niceai Hitvallás, Te Deum, Ágostai Hitvallás III. és IV. tételei)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amely Isten eszkatológiai megváltását felcseréli a terápiás megújulással, az anyagi jóléttel, a társadalmi átalakulással, az átmeneti emberi igazságosság terjesztésével, vagy bármilyen más, a hitetlenség által „valódi világnak” nevezett szférában érvényesülő kívánatos hatással.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor az evangélium egyedülálló, sajátos ígérését felcseréljük világi dolgok vagy az emberi jólétet segítő javaslatok vagy tervek ígérétével.

5.

A Szentlélek és a kegyelem eszköze

A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által. (Róm 10,17)

Az egyház vallja és hiszi, hogy a Szentlélek a „Szószóló és Vezető”, aki „elhívja, összegyűjti, megvilágosítja és megszenteli az egész keresztény egyházat” Isten kegyelme, és csakis Isten kegyelme által, amely az ige hirdetése: a Szentírás, a prédikáció, a keresztségen, a feloldozáson és az úrvacsorán keresztül. (Te Deum, Kis Káté, Apostoli Hitvallás 3. ágazata, Ágostai Hitvallás V., IX–XIII. tétélei)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy a Szentlélek a hirdetett igétől és a szentségektől függetlenül is adatik, hogy az emberi lelkesedés vagy aktivitás bizonyítaná a Szentlélek jelenlétét, hogy a Szentlélek munkája azonosítható lenne a társadalmi, politikai vagy spirituális mozgalmak dinamizmusával. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy az egyház emberi találékonyság vagy emberi erő által növekedhetne. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, hogy Isten tisztelete csak eszköz a politikai, kulturális vagy terápiás tevékenységek számára. Elutasítjuk azt a nézetet, amely az egyház ismertető jegyei közé emeli a szervezési sikereket, a számbeli növekedést, a politikai vagy gyógyító programokat.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor a keresztény gyülekezet szolgálatának és missziójának meghatározója és középpontja immár nem a kegyelem igazi eszközei – az igehirdetés és a szentségek – lesznek.

6.

A megkereszteltek hivatása és a jó cselekedetek

Mert az ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elkészített az Isten, hogy azok szerint éljünk. (Ef 2,10)

Az egyház vallja, hogy a hívőknek „gyümölcsöt kell teremniük”, Isten által a Tízparancsolatban előírt jó cselekedeteket, csakis az ő nevéért. (Ágostai Hitvallás VI., XVI., XX. tétel)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amelyik a látványos, önként választott feladatokat magasabb rendűnek tartja, mint a keresztényeknek a világban való helyállását férjként és feleségként, anyaként és apaként, munkaadóként és munkavállalóként, művészként, tanárként, orvosként, ügyvédként, politikusként stb.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor a keresztény hívők hétköznapi hivatása leértékelődik.

7.

Egység és az egyház katolicitása

Hiszen egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk, akár zsidók, akár görögök, akár rabszolgák, akár szabadok, és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk meg. (1Kor 12,13)

Az egyház „hiszi az egy, szent, katolikus, apostoli egyházat”, „Krisztus testét”, amely a Szentlélek által összegyűjtött hívők gyülekezete az ige hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására. (Niceai Hitvallás, Róm 12,5, 1Kor 12ff, Ágostai Hitvallás, VII. tétel)

Elutasítjuk az észak-amerikai liberális kereszténységnek azt a tanítását, amelyik egy politikailag kigondolt multikulturalitás és inkluzivitás eszméjével cseréli fel az egyház valódi

katolikus egységét, amely a hirdetett igében és a szentségekben nyilvánul meg. Elutasítjuk az észak-amerikai protestáns konzervativizmusnak azt a hamis tanítását is, amely a hirdetett ige és a szentségek konkrét valóságát a testvériség láthatatlan, spirituális tapasztalatával cseréli fel.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor az egyházak látható egységét nem akarjuk aktívan elősegíteni az igében és a szentségekben Isten által már adott igaz egység értelmében.

8.

A törvény és az evangélium közötti helyes megkülönböztetés

Mert a törvény cselekedetiből nem fog megigazulni egyetlen halandó sem öelötte. Hiszen a törvényből csak a bűn felismerése adódik. (Róm 3,20)

Az egyház azt tanítja, hogy a törvényt és az evangéliumot folyamatosan kell hirdetni a hívők közösségében: a törvényt azért, hogy az embereket meggyőzze a bűnről, és hogy Isten földi igazságát elősegítse, az evangéliumot pedig azért, hogy meghallják bűneik bocsánatát és Isten örökkévaló igazságát. (Ágostai Hitvallás IV. tétel)

Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amely Isten törvényét elérhető emberi célokkal azonosítja, s nem bűnbánatra, a szent Isten előtti életvezetés megváltozására szólítja fel. Elutasítjuk azt a hamis tanítást, amely Isten evangéliumát olyan szabadságként akarja újra definiálni, amely elősegíti az egyén önmegvalósítását, és amely szerint azt teheti, ami neki tetszik.

Isten igéje elnémul közöttünk és kirekesztődik az egyházból, ha többé már nem valljuk, hogy a Mindenható Isten, aki mindeneket teremtett és nekünk a törvényt adta, ugyanaz

az Isten, aki megváltotta a teremtést és mindent megújít a Szentlélek által.

9.

A szent szolgálat

Úgy tekintsen minket minden ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. (1Kor 4,1)

Az egyház azt tanítja, hogy a szent szolgálat az Isten által rendelt nyilvános tisztség, amely arra hivatott, hogy a hívők közösségében az ige hirdettessék és a szentségek kiszolgáltatásának (Ágostai Hitvallás V., XIV., XXVIII. tétel, vö. az ordi-nációról szóló részek)

Elvetjük azt a hamis tanítást, amely a szent szolgálatot „segítő hivatásként” határozza meg, s így a püspököket illetve a lelkészeket pszichológiai tanácsadóvá vagy társadalmi aktivistává avatja. Elvetjük azt a hamis tanítást, amely az Isten által rendelt szolgálatot úgynevezett speciális szolgáltatás-sökká fokozza le, mintha a szolgálat körülményei határoznák meg annak tartalmát és gyakorlatát. Elvetjük azt a hamis tanítást, hogy a felszentelt lelkészeknek életvezetésükben, emberi kapcsolataikban nem kell példaadó normával elől járniuk, vagy azt, hogy az erkölcstelen életformát a magánélet vagy az evangéliumi szabadság eszméire hivatkozva folytatják.

Isten igéje elnémul közöttünk és az egyházból kirekesztődik, amikor a szent szolgálat az emberek lazán meghatározott szolgálata lesz, s nem egy speciális isteni hivatás az Isten igéjének szolgálatára, s amikor a püspökök és a lelkészek nem kapnak már arra biztatást, hogy a szent szolgálatot szent élet-vezetésükkel ékesítsék fel.

9.5

Hisszük, hogy eljössz és megítélsz bennünket. Jövel, Urunk, segítsd a Te népedet, amelyet a Te véreden váltottál meg, s vezess minket szentjeiddel együtt a te dicsőséges örökkévalóságodba. (Te Deum)

Mindenható Isten, add egyházadnak a te Szent Lelkedet, és a Te mennyből jövő bölcsességedet, hogy a Te ígéd ne legyen megkötözve, hanem szabadon hangozzék és hirdettessék Krisztus szent népének örömére és nevelésére, hogy állhatatos hittel szolgálhassunk Téged, s a Te nevednek megvallásában maradjunk meg mindvégig Jézus Krisztus Urunk által, Ámen.
(Lutheran Book of Worship)

1995. március 25.

Az Evangelical Lutheran Church (ECLA) New Jersey-beli lelkészei (Louis A. Smith, Phillip Max Johnson, Ronald B. Bagnall, Linda Sue Larson, John David Larson, Richard J. Niebank, Beth A. Schlegel, Mark A. Hoffman) nyilvánították ki, hogy elhatárolódnak az egyházi vezetésben megnyilvánuló revizionista megnyilvánulásoktól. Néhány hónapon belül sok ezer lelkész és világi írta alá. A dokumentumot elküldték az egyházi vezetőknek, akik azonban ignorálták azt.

Presbiteriánus (Református) Egyház (PC USA)

*Egységben Krisztussal*¹³

Előszó

Az egyház alapja és Ura Jézus Krisztus. Isten azért hívta el az egyházat, hogy véghezvigye a küldetését a világban. Úgy véljük, hogy az Amerikai Presbiteriánus Egyháznak úgy kell válaszolnia erre a küldetésre, hogy Krisztus-központúságát újra megerősíti, újra megfogalmazza bibliai hitét, s újra mozgásba hozza missziói szolgálatát.

E cél érdekében az alábbi nyilatkozat és stratégiai terv arra szólít fel bennünket, hogy imádkozzunk és önmagunkat megvizsgáljuk, hogy az egyház be tudja tölteni Istentől kapott megbízását azáltal, hogy felvállalja Krisztusnak a Szentlélek által átformáló erejét.

Egységben Krisztussal

Nyilatkozat az egyház számára

A Szentírás és az egyház korokon átívelő tanúságtétele alapján a következőket nyilatkozunk:

I.

Jézus Krisztus az isteni kegyelem missziója a világba és a világért. Ő Immánuel és Megváltó.

Egy az Atyával, Mária fiaként megtestesült Isten, mindenek Ura, az egyetlen igaz ember. Eljövetele átalakít mindent. Uralma ledönti a tekintélyre törő bálványokat. Megtestesülése az Istenhez vezető egyedüli út. Élete megmutatja, mi az ember. Elégtételt szerző kereszthalála kinyilatkoztatja Isten

¹³ Fordította: Fabiny Tibor

A Presbiteriánus koalíció 1998-ban Dallasban fogadta el.

szeretetét a bűnösök iránt. Testi feltámadása megdönti a bűn és a halál hatalmát.

II.

A Szentlélek egyesít Krisztussal egyedül kegyelem által, életünket egyesíti az övével az egyház szolgálata által.

Az ige hirdetése által a Szentlélek bűnbánatra szólít fel, életünket építi és megújítja a Krisztusban, megerősíti hitünket, erőt ad szolgálatunknak, megörvendeztetni a szívünket, és életünket Krisztus képére formálja át.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek nem tartják a bűnbánatot szükségesnek, lebecsülik az evangélium átformáló erejét, nem imádkoznak, nem reménykednek és nem küzdenek azért, hogy Istennek tetsző életet éljünk.

Keresztységünk és megtérésünk alkalmával a Lélek beolt minket Krisztusba, ezáltal létrehozza az egyház egységét, és őbenne egymással is összeköt minket.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek a teológiai pluralizmusban, relativizmusban és szinkretizmusban keresik az egységet.

Az úrvacsorában a Szentlélek táplálja és erősíti a Krisztusban való részvételünket, s őáltala egymással való közösségünket.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek megengedik, hogy a faji, nemi, nemzetiségi és társadalmi különbségek megbontsák az úrvacsorai közösséget, mintha Krisztusban még mindig lennének falak, amelyek elválasztják és megosztják az emberiség családját.

III.

Krisztusba történt beoltottságunk révén hit által mi is részt veszünk Krisztusnak Istennel való kapcsolatában.

Krisztussal való egységünk alapján részesei vagyunk Krisztus Isten előtti igazságának, akkor is, amikor ő a bűneinket hordozza.

Elfordulunk minden olyan felfogástól, amelyik azt állítja, hogy Isten előtt megállhatunk Krisztus igaz engedelmsége nélkül, ahogyan az a keresztfán értünk hozott áldozatában megnyilvánult.

Krisztussal való egységünk alapján részesülünk az ő Atyáról szerzett ismeretében, amelyet a hit ajándékként kapunk az Ó- és az Újszövetség egyedülálló és hiteles tanúságtétele által.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek lebecsülik a Szentírást, vagy olyan istenismeretet tartanak lehetségesnek, amelyik szemben áll a Szentírás tanúságtételével, amelyet a Szentlélek értelmez a hívők korokon átívelő közösségében.

Krisztussal való egységünk alapján részesülünk az Atya szeretetében, amely Krisztusnak a „kereszthalálig” elmenő engedelmségében nyilvánult meg.

Elfordulunk minden olyan állítólagos istenszeretettől, amely nem abban nyilvánul meg, hogy folyamatosan vágyakozik és törekszik arra az engedelmségre, amelyet Krisztus ajánl fel értünk Istennek.

IV.

Bár bűneink ezt elhomályosítják, Krisztussal való egységünk lehetővé teszi, hogy az ő élete átragyogjon a mi életünkön.

Életünknek Krisztus képére való átformálódása a Szentlélek munkája, amely már földi életünkben elkezdődik, annak jele- és ígéretként, hogy eljövendő életünkben be fog teljesedni.

Krisztussal való egységünk alapján életünk részesül annak az Egynek a szentségében, aki helyettünk betöltötte a törvényt.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek figyelmen kívül hagyják, hogy Krisztus szent életre hívott el bennünk, vagy kijátsszák egymás ellen a törvényt és az evangéliumot, mintha a kettő nem ugyanakkor az isteni ígének a kifejezése lenne.

Krisztussal való egységünk alapján részt veszünk az ő engedelmességében. Napjaink morális és szexuáletikai zűrzavara közepette hangsúlyozzuk a Szentírás következetes tanítását, amely a házasságon kívül tisztaságra, a férfi és a nő között köthető házasságon belül pedig hűségre hív.

Elfordulunk azoktól az egyházi életformáktól, amelyek nem imádkoznak és nem küzdenek a szerető Isten kegyelmes ajándékaként kapott rendezett szexuális életért, amely a Szentlélek ereje által Krisztusban lehetővé vált. Elfordulunk azoktól az egyházi életformáktól is, amelyek követői nem tudnak megbocsátani azoknak, akik megbánták szexuális vagy más bűneiket.

V.

Ha a Krisztus teste az egyház, akkor hordozza
Krisztus életét.

Krisztussal való egységünk révén az egyház térben és időben összekapcsolja a hívőket.

Elfordulunk az olyan egyházi életformáktól, amelyek az igaz egyházat egy istentiszteleti forma, szabályzat vagy intézményes szerkezet alapján képzelik el. Elfordulunk az olyan egyházi életformától is, amely nem veszi figyelembe azok tanúságtételét, akik előttünk jártak.

Krisztussal való egységünk alapján az egyház többféle közösségi és missziói formára nyer elhívást.

Elfordulunk azoktól az egyházi életformáktól, amelyek úgy látják, hogy a helyi gyülekezet munkája megáll önmagában, mintha az nem az egy, szent, katolikus, apostoli egyház helyi megjelenítése lenne, amelyet minden korban és időben a Szentlélek hív össze, egészen addig, amíg az Úr visszajön.

Krisztussal való egységünk alapján életünk részt vállal Isten világért folytatott missziójában, melynek célja felmutatni minden emberi élet értékét, tanítványságra hívni minden embert, megteremteni Krisztus igazságosságát és békéjét a világban, valamint elősegíteni a Krisztusban való látható egységet, amelynek ígérete minden hívőnek szól.

Elfordulunk azoktól az egyházi életformáktól, amelyek nem tesznek bizonyosságot szóban és cselekedetben Krisztus szeretetéről és békéjéről, az üdvösség evangéliumáról.

Krisztussal való egységünk alapján az egyház részt vesz a feltámadott Krisztus életében, és reménnyel tekint a jövő elébe, amelyet Isten elkészített neki. Ezért is várunk annyira: Jövel, Uram Jézus!

Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében!

Ökumenikus hitvallások

*A hitvalló evangelikálok szövetségének
Cambridge-i Nyilatkozata (1996)¹⁴*

Korunk evangelikál egyházainak gondolkodásmódját mindinkább a korszellem és nem Krisztus lelkülete vezérli. Mi, evangelikálok, felszólítjuk magunkat ebből a bűnből való megtérésre, és a történelmi keresztény hit visszaállítására.

A szavak jelentése változik a történelem során, ez történt az „evangelikál” szóval is. A múltban ez a szó jelölte a különféle egyházi hagyományokkal rendelkező keresztények egységét. A történelmi evangelikalizmus hitvalló volt, vagyis magáénak vallotta a kereszténység alaptanításait, melyeket az egyház ökumenikus zsinatai fogalmaztak meg. Másfelől, az evangelikálok közös öröksége volt a 16. századi reformáció összes „*sola*” tétele.

A reformáció fénye mára elhomályosult, ennek pedig az lett a következménye, hogy az „evangelikál” szó annyira inkluzívá vált, hogy gyakorlatilag elveszítette a jelentését. Szembe kell néznünk azzal a veszéllyel, hogy elveszítjük az évszázadok során át létrejött egységünket. E válság, valamint a Krisztus iránt, az ő evangéliuma és egyháza iránt érzett szeretetünk késztet arra, hogy megújítsuk elkötelezettségünket a reformáció és a történelmi evangelikalizmus alaptanításai iránt. Nem a hagyományainkban betöltött szerepük miatt tesszünk hitet ezen igazságok mellett, hanem azért, mert hitünk szerint ezek alkotják a Biblia központi tanításait.

Sola Scriptura: A tekintély csorbulása

Az egyházi élet egyedüli tévedhetetlen regulája a Szentírás, amelyet mára megfosztott tekintélyétől az evangelikál egyház. Valójában már sokkal inkább a kultúra határozza meg az egyház életét: Isten igéjének tekintélye eltöprel a terápiás technikák, a különböző marketing stratégiák és a szórakoztató

¹⁴ Fordította: Fabiny Tibor

ipar elvei mellett, amikor arról van szó, hogy mit akarjon az egyház, miként működjék, és mit kínáljon az embereknek. A lelkipásztorok nem gyakorolják jogos felügyeletüket az istentisztelet felett, nem ellenőrzik többek között az énekek teológiai tartalmát. Amint a gyakorlatban megszűnt a Biblia tekintélye, amint igazságai kivesztek a keresztyén lelkiismeretből és tanításai elvesztették jelentőségüket, úgy vesztette el fokozatosan az egyház a maga integritását, erkölcsi tekintélyét és útirányát.

Ahelyett, hogy a fogyasztók igényeihez igazítanánk a hitet, inkább Isten törvényét kell hirdetnünk az igaz élet egyetlen mércéjeként, és az evangéliumot mint a megváltó igazság egyetlen igéjét. A Biblia igazsága nélkülözhetetlen az egyház gondolkodásához, gondoskodásához és fegyelmezéséhez.

A Szentírás segít túllátni vélt szükségleteinken és megállni a valódiakat, a Szentírás szabadít meg attól a torzképtől, amit a tömegkultúra hamis megjelenési formái, kliséi, ígéretei és értékei mutatnak rólunk. Kizárólag Isten igazságának a fényében érthetjük meg, kik is vagyunk, és láthatjuk meg, miként gondoskodik Isten a szükségleteinkről. Ezért kell a Bibliát tanítani és prédikálni az egyházban. Amikor pedig a lelkész prédikál, akkor nem a saját véleményét vagy más divatos nézetet, hanem a Bibliát annak tanítását kell bemutatnia. Nem érthetjük be kevesebbel, mint amit Isten adott. A Szentléleknek az egyén által megtapasztalt működését nem lehet elválasztani a Szentírástól. A Szentlélek nem szól a Szentírástól függetlenül. A Szentíráson kívül nincs más forrásunk, amiből megismerhettük volna Isten Krisztusban közölt kegyelmét. A bibliai ige, és nem a lelki élmény az igazság mércéje.

1. tétel: Sola Scriptura

Újra megerősítjük, hogy a tévedhetetlen Szentírás az írott isteni kinyilatkoztatás egyetlen forrása, amelynek egyedül van joga a lelkiismeretet megkötni. Egyedül a Biblia tartalmazza mindazt, amire szükségünk van a bűnből való megváltásra, és a Biblia a keresztény viselkedés egyetlen mércéje. Tagadjuk, hogy bármilyen hitvallás, zsinat vagy egyén megkötheti a keresztények lelkiismeretét, és hogy a Szentlélek a Bibliától függetlenül vagy azzal ellentétesen szólna, vagy hogy bármilyen egyéni spirituális élmény valaha is a kinyilatkoztatás eszköze lehetne.

Solus Christus: A Krisztus-központú hit csorbulása

Amilyen mértékben szekularizálódik az evanglikál hit, olyan mértékben homályosítják el jelentőségét kultúránk érdekei. Ennek eredménye a teljes értékvesztés, az engedékeny individualizmus és a különféle pótszerek alkalmazása: szentség helyett teljesség, megtérés helyett gyógyulás, igazság helyett intuíció, hit helyett érzés, gondviselés helyett véletlen, és kitartó reménység helyett azonnali jutalmazás. Krisztus és az ő keresztje elmozdult látásunk középpontjából.

2. tétel: Solus Christus

Újra megerősítjük, hogy megváltásunkat kizárólag a történeti Krisztus végezte el közvetítő munkája által. Az ő büntelen élete és helyettes áldozata egyedül elegendő ahhoz, hogy megigazuljunk és megbékéljünk az Atyával.

Tagadjuk, hogy az evangélium hirdetése volna az, amikor nem hirdetik Krisztus helyettes áldozatát, és nem hívják az embereket a Krisztusba és az ő munkájába vetett hitre.

Sola Gratia: Az evangélium csorbulása

Az emberi képességekbe vetett indokolatlan bizalom a bukott emberi természet egyik vadhajtása. Ez a hamis bizalom járja át az evanglikál világot: az önbecsülés evangéliumától

a csodálatos gyógyulást és anyagi jólétet hirdető evangéliumig, azoktól, akik az evangéliumot eladható áruvá, a bűnösöket pedig vásárlókká degradálták, egészen azokig, akik csupán azért tartják igaznak az evangéliumot, mert „működik”. Ez pedig, függetlenül egyházaink hivatalos meggyőződésétől, elnémítja a megigazulás tanát.

Istennek Krisztusban közölt kegyelme a megváltásnak nem pusztán szükséges, hanem egyetlen elégséges oka. Valljuk, hogy az ember lelkileg holtan születik, és képtelen még arra is, hogy együttműködjön az újjászüülő kegyelemmel.

3. tétel: Sola Gratia

Újra megerősítjük, hogy a megváltásban Isten haragjától menekülünk meg, de kizárólag az ő kegyelme által. A Szentlélek természetfeletti munkája visz minket Krisztushoz azáltal, hogy feloldoz bűneink kötelékéből, és feltámaszt a lelki halálból a lelki életre.

Tagadjuk, hogy a megváltás bármilyen értelemben emberi erőfeszítés volna. Önmagukban az emberi módszerek, technikák vagy stratégiák nem képesek elvégezni ezt az átalakulást. A hit nem az újjá nem született emberi természet gyümölcse.

Sola Fide: A fő hitcikkely csorbulása

Megigazulás egyedül kegyelem által, egyedül hit által, egyedül Krisztus által. Ezen a hitcikkelyen áll vagy bukik az egyház – mégis sok, magát evangelikáknak mondó előjáró, tudós és lelkész hagyja figyelmen kívül, torzítja el, sőt, akár tagadja is. Bár a bukott emberi természet mindig is visszahőkölt, amikor fel kellett volna ismernie, mily nagy szüksége van Krisztus igazságosságára, a modernség tovább szította a biblikus evangélium iránt megnyilvánuló elégedetlenség tüzet. Mi pedig hagytuk, hogy ez az elégedetlenség határozza meg szolgálatunk természetét és prédikációnk tartalmát.

Az „egyháznövekedési mozgalom” (*church growth movement*) számos tagja véli úgy, hogy a padsorokban ülők szociológiai megközelítése legalább annyira fontos az evangélium sikerességének szempontjából, mint a hirdetett bibliai igazság. Ez pedig azt eredményezi, hogy gyülekezeti szolgálat gyakran köszönő viszonyban sincsen a teológiai meggyőződésekkel. A számos egyházban tapasztalható üzleti szemlélet még tovább megy: megszünteti a különbséget a bibliai ige és a világ között, megfosztja Krisztus keresztyét a maga botrányától, és a keresztyén hitet olyan szabályokra és módszerekre redukálja, amelyek biztos sikert garantálnak a világi cégeknek.

Míg elméleti szinten lehet, hogy a gyülekezet a kereszty teológiáját vallja, ezek a törekvések a gyakorlatban teljesen kiüresítik azt jelentésétől. Nincs más evangélium azon kívül, hogy Krisztus lépett a mi helyünkre, ahol is Isten rá ruházta bűneinket, ránk pedig az ő feddhetetlenségét. Mivel ő hordozta ítéletünket, mi most már kegyelemben járunk, mint akiknek bűne örökre megbocsáttatott, és mint Isten elfogadott és befogadott gyermekei. Nincs más alapja annak, hogy Isten elfogad minket, csak Krisztus megváltó műve: sem hazafiaságunk, sem egyházhűségünk, sem erkölcsösségünk. Az evangélium arról szól, amit Isten tett értünk Krisztusban, nem pedig arról, amit mi tehetünk azért, hogy őt elérjük.

4. tétel: Sola Fide

Újra megerősítjük, hogy a megigazulás egyedül kegyelem által, egyedül hit által, egyedül Krisztus által és miatt van. A megigazulásban Krisztus feddhetetlensége nekünk tulajdonítatik mint Isten tökéletes igazságának egyetlen lehetséges kielégítése.

Tagadjuk, hogy a megigazulás bármely bennünk található érdemen vagy azon alapulna, hogy Krisztus feddhetetlensége valamiképpen átszivárogná belénk; tagadjuk továbbá,

hogy bármely, magát egyháznak tartó szervezet jogosan tartana igényt erre a névre, ha tagadja vagy elítéli a *sola fide*t.

Soli Deo Gloria: Isten-központú imádásunk csorbulása

Amikor az egyházból kiveszik a biblikus tekintély, Krisztus háttérbe szorul vagy a hit eltorzul, az mindig ugyanarra az okra vezethető vissza: saját érdekeink fölülírják Istenéit, és az ő munkáját a mi módszereinkkel végezzük. Szomorúságra ad okot, hogy Isten elveszítette központi szerepét korunk egyházának életében. Ez a veszteség alakítja át imádásunkat szórakozássá, az evangélium hirdetését üzleteléssé, a hitet technikává. A jó cselekedeteket felváltja az önmagunk felől táplált jóérzés, a hűséget pedig a sikeresség. Mindez odavezet, hogy Isten, Krisztus és a Biblia már alig jelent valamit a számunkra és nem kötelez semmire.

Isten nem azért van, hogy kielégítse emberi ambícióinkat, vágyainkat, a fogyasztás iránti étvágyunkat vagy privat vallásos szükségleteinket. Istenimádatunk során Istenre kell inkább összpontosítanunk, mintsem a saját vágyaink kielégítésére. Isten áll az istentisztelet középpontjában, nem pedig mi. Ezért kell inkább Isten országát keresnünk, és nem a mi uralmunkat, népszerűségünket vagy sikerünket.

5. tétel: Soli Deo Gloria

Újra megerősítjük, hogy mivel a megváltás Istené, és mert Isten végezte el, ezért Istené a dicsőség, és nekünk mindig őt kell dicsőítenünk. Egész életünket Isten színe előtt kell élnünk, Isten tekintélye alatt és egyedül az ő dicsőségére. Tagadjuk, hogy helyesen dicsőítjük Istent, ha imádásunk összekeveredik a szórakozással, ha akár a Törvényt, akár az evangéliumot elhanyagoljuk igehirdetéseinkben, vagy ha megengedjük, hogy az önfejlesztés, az önbecsülés vagy vágyaink kielégítése az evangélium alternatívája legyen.

Felhívás bűnbánatra és reformációra

Élesen szemben áll egymással az evanglikál egyház múltbeli hűsége és jelenkori hűtlensége. Századunk korábbi éveiben az evanglikál egyházak jelentős missziós vállalkozásokba fogtak, és sok vallásos intézményt hoztak létre a Biblia igazsága és Krisztus országa ügyének szolgálatára. Ebben az időben a keresztények viselkedése és elvárásai még jól láthatóan eltértek a világtól, amit ma már nem mondhatunk el. A jelenkor evanglikáljai elvesztették a Biblia iránti hűségüket, erkölcsi iránytűjüket és missziós lelkesedésüket.

Megbánjuk világiasságunkat. Hagytuk, hogy befolyásoljanak minket a világi kultúra úgynevezett „evangéliumai”, amelyek nem evangéliumok. Meggyöngítettük az egyházat, amikor nem voltunk őszinte bűnbánók, amikor vakok voltunk saját bűneinkre, amelyeket pedig olyan világosan látunk másokban, és akkor is, amikor nem a megfelelő módon hirdettük másoknak Isten megváltó munkáját Jézus Krisztusban.

Őszintén beismerjük tévedésünket, hogy hagytunk olyan evanglikálokat tanítani, akik eltértek Isten ígétől azokon a pontokon, amelyeket ebben a deklarációban megfogalmaztunk. Ide soroljuk azokat, akik azt hirdetik, hogy reménykedhetünk az örök életben a Jézus Krisztusba vetett kizárólagos hit nélkül is; akik azt állítják, hogy akik megvetik Krisztust ebben az életben, azok csupán megsemmisülnek, és nem kell elszenvedniük Isten ítéletét, az örök kárhozatot; vagy akik azt állítják, hogy az evanglikálok és a római katolikusok egyek Jézus Krisztusban, még akkor is, ha nem hisznek a megigazulás bibliai tanításában.

A hitvalló evanglikálok szövetsége arra kér minden keresztényt, fontolja meg ennek a deklarációnak az elfogadását az egyházban: az imádságban, a szolgálatban, az irányelvekben, az életben és az evangelizálásban. Krisztus nevében. Ámen.

*Legyetek állhatatosak!
Levél a hitvalló keresztényekhez¹⁵*

2002. szeptember 20–22 között Dallasban, Texas államban összeült a Hitvalló Teológiai Bizottság, amelyben szinte valamennyi nagy észak-amerikai protestáns felekezet képviselteti magát. A bizottságot Dr. Thomas Oden, a Drew-i Egyetem Teológiai Fakultásának professzora hívta össze, aki az eseményt az „Egyházi Megújulás Szövetsége” (Association for Church Renewal) felügyelete alatt szervezte meg. Az alábbi dokumentumot hitvalló teológusok fogalmazták meg a „Hitünk megvallása” című konferenciára. Így válaszoltak arra a három sürgető kérdésre, amelyet az „Egyházi Megújulás Szövetsége” fogalmazott meg számukra.

Az Isten által vetett szilárd alap azonban megáll, amelynek pecsétje ez: „Ismeri az Úr az övéit, és hagyja el a gonoszt mindenki, aki az Úr nevét vallja.” (2Tim 2,19)

Testvéreink az Úr Jézus Krisztusban!

Egyedül Isten újítja meg, egyedül ő adja továbbra is áldását népére. Isten nem hagyta el az egyházát, s arra szólít fel bennünket, hogy őrizzük meg a belé vetett hitet mindazokkal együtt, akik számára kedvesek. Arra szólít fel, hogy maradjunk hűségesek ahhoz a hithez, amelyet egyszer s mindenkorra az ő szentjeinek adott.

Miközben hálát adunk azért, hogy Isten beteljesítette ígéreteit Jézus Krisztusban, megalázkodunk öelőtte, imádkozunk, keressük az ő arcát, elfordulunk a bűntől, hogy meghallgasson, megbocsásson és meggyógyítson. Mindnyáján Isten ítélete alatt állunk, mindnyáján Isten kegyelmére szorulunk.

¹⁵ Fordította: Fabiny Tibor

Hálát adunk azért, hogy Észak-Amerikában most először találkoznak a megújulási és hitvalló mozgalmak. A konferencia szervezői hitvalló teológusokat kértek fel arra, hogy három olyan sürgős kérdésre keressék a választ, amelyekkel a nagy egyházak megújulási mozgalmai szembesülnek.

1. Miért maradjunk meg egyházainkban?
2. Miért van szüksége egyházainknak hűséges hitvallókra?
3. Miért van szüksége a társadalomnak hűséges keresztény hitvallókra?

1. Miért maradjunk meg egyházainkban?

Valóban hatalmasak azok a kihívások, amelyekkel egyházaink mostanában szembesülnek. Mindnyájan látjuk, hogy mennyire visszaesőben van a bibliai és a teológiai műveltség, a katekézis, a keresztény nevelés színvonala. Gyülekezeteink taglétszáma és egyházaink lélekszáma drasztikusan csökken. Látjuk, hogy egyházainkat megviseli a sok hangos vitatkozás, kimerítik a véget nem érő konfliktusok. Sokan megfáradnak, és azon gondolkodnak, vajon nem kellene-e gyülekezeteikkel együtt kivonulniuk mindebből.

Saját tapasztalatunkból jól ismerjük ezt a kérdést. Mindnyájan sok vajúdáson és kínlódáson mentünk keresztül, s tudjuk, hogy még ennél is több következik. Mégis itt vagyunk. A Szentlélek nem hagyta el egyházát, és mi sem fogjuk azt elhagyni.

A rezignáció, az apátia és az elkeseredettség nem szolgálja az egyetemes egyházat és a szentek közösségét. Felszólítunk Titeket, testvéreink, hogy ne hátrálgatok meg, hanem kölcsönösen biztassátok egymást a küzdelemre, hiszen jó reménységünk van arra nézve. Urunk emlékeztet bennünket: „Minden szőlő vesszőt, amely én bennem gyümölcsöt nem terem, lemetsz” (Jn 15,2). Imádkozunk azért, hogy Isten adjon nekünk erőt, állhatatosságot és bátorságot ehhez a feladathoz.

Egyházaink különféle megújulási mozgalmai nagy munkába fogtak. Hálaadással állapítjuk meg, hogy megélnékültek

a bibliaórák, újra érdeklődés támadt az evangelizáció iránt, megújult az imaéletünk, újra jelentkezik a szegények iránti felelősségünk. Elköteleztük magunkat annak az egyháznak a további élete iránt, ahova Isten helyezett minket, s ígérjük, hogy egyházunk teológusaiként mi is minden tőlünk telhetőt megteszünk azokért, akik a reform és a megújulás isteni munkájában tevékenykednek.

A kezdeteknél tartunk, de folytatás következik, s magunkat és egyházi vezetőinket félelemmel és rettegéssel ajánljuk Istennek.

Azért nem lehet és nem is szabad elhagynunk felekezeteinket, mert az evangéliumot ott még mindig szabadon hirdethetjük és a szentségeket akadálytalanul kiszolgáltathatjuk. Bármennyire is igaz, hogy „más evangéliumot” is lehet hallani közöttünk, egyikünk egyháza sem gördített törvényes akadályt Jézus Krisztus evangéliumának hirdetése elé. Ebben a helyzetben a gyülekezetek ne fordítsanak hátat egyházaiknak.

2. Miért van szüksége egyházainknak a hűséges hitvallókra?

Az egyházaknak egy alapvető ok miatt van szüksége hűséges hitvallókra: az az egyház, amely nem tudja megvallani a hitét, béna és elsorvadt egyház. Az egyháznak szüksége van hűséges tanúkra azért, hogy Jézus Krisztus egyháza lehessen.

Hisszük, hogy Istennek elhívása a hűséges tanúskodásra egyházainkban nemcsak hűséges hitvallást igényel, hanem hosszú távú elkötelezettséget is arra, hogy intézményeinket megreformáljuk. Sok esetben a létező törvényhozó, adminisztratív és oktatási struktúráink nem igazán szolgálják az egyház missziói és pásztori elkötelezettségét. A hűséges hitvallók munkája és tanúságtétele azonban elősegíti, hogy ezeket az intézményeket visszaigényeljük, azokat eredeti megfelelő céljaik szolgálatába állítsuk. A hitvalló mozgalmak

elősegíthetik, hogy egyházaink szervezeti formái Isten egyházépítő céljait szolgálják.

Örömmel tapasztaljuk, hogy a megújulási mozgalmak eredményeképpen sok egyházban felfedezték az egyetemes egyház hitének közös kötelékét és az evangélium közös reménységét. Örömmel állapítjuk meg, hogy a megújulási mozgalmak következtében újra felfedezték az egészséges tanítást, például a Szentháromság tanítását vagy Krisztus személyének és művének megváltó jelentőségét és egyedülálló voltát. Isten segítségével az egyház intellektuális vérkeringése is felfrisült.

A megújulási mozgalmak által Isten számtalan módon megáldotta egyházainkat. Bizonyos helyeken az istentiszteleti élet és az igehirdetés megélénkülését észleljük. Vannak helyek, ahol a misszió távlatainak megnyílását, az egyéni kegyesség megújulását, az odaadó tanítványság növekedését látjuk. Máshol a Szentírás alapos tanulmányozását, a könyörgő imádkozás elmélyülését, vagy éppen Isten szegények iránti elkötelezettségének odaadó felvállalását tapasztaljuk.

Isten a bűnbánat lelkét adta nekünk, s ismét kiárasztotta szívünkbe szeretetét. Az elkövetkezendő években újabb áldásokat várhatunk, és úgy látjuk, Isten továbbra is használja a megújulási mozgalmakat, hogy továbbra is hasonló áldásokban részesíthessen.

3. Miért van szüksége a társadalomnak hűséges keresztény hitvallókra?

A hűséges keresztény hitvallás humanizálja a társadalmat és gyógyítja a nemzeteket. Pál apostol mondja Ézsaiást idézve: „Hajtás sarjad Isai gyökeréből, és népek uralkodójává emelkedik: benne reménykednek a népek”. (Róm 15,12) Krisztus megvallása az egyének és az intézmények, a magánélet és a közélet megfegyvelésével jár együtt.

Hűséges keresztény tanúságtétel hiányában a társadalom hamis bálványokat állít magának. A huszadik század tele van a világi ideológia áldozataival. A náci és a marxista ideológiák Auschwitzot és a Gulágot eredményezték. Észak-Amerikában az ateizmus kifinomultabb formája fenyeget, amelyik a keresztény tanúságtételt kiűzi a nyilvános fórumokról. A fogyasztás kényszere, a materializmus, az individualizmus és a hedonizmus sietve betölti ezt az űrt. Amíg a dogmatikus ateizmus durván pusztítja, addig a kifinomultabb polgári ateizmus csupán elcsábítja és háttérbe szorítja az egyházat. Az erkölcsi relativizmus ideológiája megzavarja az egyházi vezetőket, akik sokszor alkalmi, felületes, divatos eszmék szószólói lesznek. Minden esetben az történik, hogy az egyház elveszíti ízét és Krisztus világosságát.

Isten kegyelmével és erejével a megújult egyház a közéletet is megújíthatja. A keresztény tanúságtétel emlékezteti a kormányokat arra, hogy Istennek kell számot adniuk, a hívőknek pedig erőt ad ahhoz, hogy polgári kötelességeiknek eleget tegyenek. Azzal, hogy azt tanítja, a császárnak adjuk meg, ami a császáré, a keresztény egyház teret enged a politikai nézeteltérésnek és vitának. A „véges” patriotizmus oldalán áll: lojális, de nem bálványoz, kritikus, de nem cinikus. Az evangélium kiáll az emberi élet szentsége mellett, arra készlet, hogy vegyük védelmünkbe a gyengéket, a sebezhetőeket és az ártatlanokat. Az egészséges, szilárd hit azt képviseli, hogy munkánk gyümölcseit Isten ajándékaként a közös célokra kell felhasználni. A lelki megújulás a szexualitás és a családi élet rendbetételéhez vezet. A biztos, tiszta tanítás arra készlet, hogy gondoskodjunk a teremtett világról önmagáért és az emberi élet virágzása érdekében. És a legfontosabb: Krisztus uralma a legnagyobb társadalmi válság idején is reményt ad és felvértez a kétségbeesés ellen.

Az igazság iránti buzgalmunkban nem szabad összekevernünk a konkrét politikai javaslatokat a profetikus

proklamációval, s az egyházat nem szabad kedvenc politikai pártunk kápolnájává degradálni. Erős és hatalmas országban élünk, ezért ne becsüljük túl képességeinket azt gondolva, hogy az eseményeket csak jó vagy rossz irányba tudjuk befolyásolni. A megújult tanúságtétel megújulása alázatot, bűnbánatot és önkritikát kíván.

Imádságban és megfontoltan adtuk a fenti válaszokat a nekünk feltett kérdésekre.

Legyetek állhatatosak a hitben és az alázatban! Hálát adunk Istennek, hogy az emberek szívére helyezte a reformok és a megújulás, a hit dolgaiban való tisztánlátás, a hívő oktatás, a szent élet iránti éhséget. Boldogan vállaljuk ezt a munkát Krisztus egyházának hűsége érdekében.

Tudjuk, hogy Isten áldásaival együtt olyan kísértések is jelentkeznek, mint a gyávaság, a hitetlenség vagy éppen az elbizakodottság. Megújulásért végzett szolgálatunk megköveteli a bűnbánatot, életünk helyreigazítását és a tanúságtételt. Csak azáltal erősödhet meg szolgálatunk, ha Krisztusban, az igaz szőlőtőben maradunk, aki nélkül semmit sem tehetünk.

Krisztus megmondta tanítványainak, hogy üldözni fogják őket, de amint Jakab figyelmeztet, örömmel kell fogadnunk, amikor megpróbáltatásoknak vagyunk kitéve. Ezzel az örömmel, s az ő hűségében bízva hirdessük az evangéliumot, amely megváltást hozott. Jézus Krisztus Urunk kegyelme, az Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen veletek!

Aláírók

Presbiteriánus egyház: Bruce McCormack, Mark Achtemeir, Andrew Purves, Roberta Hestenes, Diogenes Allen.

Egyesült Metodista Egyház: Thomas C. Oden, William Abraham, Leicester Longden, James V. Heidinger II.

Episzkopális egyház: James Stanton püspök, Philip Turner, Ehraim Radner, R. R. Reno.

Krisztus Egyesült Egyháza (United Church of Christ): Donald Bloesch.

Lutheránus Egyház (ECLA): Russel Saltzman, Walter Sundberg.

Amerikai Baptista Egyházak: Donna Hailson.

Kanadai Egyesült Egyház (United Church of Canada): Victor Shepherd.

Felhívás az egyházakhoz
*Az amerikai messianisztikus nacionalizmus ellen*¹⁶

Rosemary Radford Ruether, 2004

A vallásos nyelv mindig kétélű. Akkor használjuk rendeltetés-szerűen, amikor megtérésre hívó prófétaí bírálatot fogalmazunk meg általa. Ha azonban kellő mértékben csűrjük-csavarjuk, önigazoló retorikává válik, mely Istent az ember hatalomszerzéséhez hívja segítségül. Az Egyesült Államok gyakorta beleesik abba a kísértésbe, hogy a vallási nyelvet bálványozásra, messianisztikus nacionalizmusának propagálására használja. Ha ez megtörténik, az egyházaknak kötelessége szembeszállni az ilyen nyelvezettel és rá kell mutatnia, hogy az ellenkezik az evangélium autentikus jó hírével.

1934-ben a Hitvalló Egyház német teológusai elhatárolódtak a Német Keresztényektől, akik a kereszténységet az árja nacionalizmussal tették egyenlővé. Hitem szerint az amerikai egyházaknak hasonló bírálattal kell illetniük napjaink amerikai messianisztikus nacionalizmusát.

Mi is az amerikai messianisztikus nacionalizmus? Egy olyan ideológiáról van szó, amely abban a hitben gyökerezik, hogy az Amerikai Egyesült Államok és egyedül ő Isten által választott nép, melynek az a hivatása, hogy gazdasági kényszer, sőt, szükség esetén akár katonai erőszak alkalmazása révén ráerőltesse a világ többi részére saját életmódját. Ellenségnek, nem csupán Amerika, hanem Isten ellenségének tekinthetők mindazok a nemzetek, akik a gazdasági fejlődésnek a „szabad versenyes kapitalizmustól” eltérő útját választották. Kivált, ha az ilyenek képesek más országokkal együtt az Egyesült Államok globális hegemóniája ellen irányuló blokkba tömörülni.

¹⁶ Fordította: Tóth Sára.

Az az ideológia, mely szerint az Egyesült Államok mint Isten által választott nép más országok példaképe és tanácsadója, már jó ideje fontos tényezője az uralkodó amerikai kultúrának. A hidegháború idején a kommunizmus elleni küzdelmet jellemző módon „a gonosz ellen folytatott harcnak” titulálták. A gazdasági fejlődés két eltérő stratégiájának – a kapitalizmusnak és a kommunizmusnak – konfliktusát a démoni hatalmak ellen folytatott háborúnak, a kapitalista országokat pedig az isteni jószág képviselőinek gondolták.

Újult erővel tért vissza ez a nyelvezet George W. Bush elnöksége idején a „terrorizmus elleni háború” kapcsán.¹⁷ Szent háború, „*crusade*”, a jó és a gonosz, Isten és a sátán apokaliptikus összecsapása: szabadon használt kifejezések abban a háborús retorikában, amely elsőként az afganisztáni tálibok, majd az iraki Szaddám Husszein ellen irányult. Ezeket a háborúkat egyenesen az apokaliptikus dráma felvonásainak tartják, amelyben a világosság angyalai és a sötétség erői csapnak össze: a jó a rossz ellen, Isten választott népe Isten ellenségei ellen fordul. Az apokaliptikus konfliktus nyelve feltételezi, hogy az USA-nak küldetése van a világ többi nemzete felé. Amerikát általánosságban és Bush elnököt konkrétan Isten választott messiási eszközeként jelenítik meg a gonosz leküzdésére és a jó hatalomra segítésére; a jó pedig nem más, mint az amerikai világuralom, Amerika gazdasági, kulturális és politikai „életmódjának” elterjesztése mindenütt a világon.

A messianisztikus nacionalizmus elképzelését a legerőteljesebben William Boykin tábornok, az Oszama bin Laden elleni hajtóvadászattal megbízott katonai vezető fejtette ki. Hittársaihoz intézett beszédében Boykin kijelentette, hogy az Egyesült Államokat azért gyűlöli a többi ország, mert mi

¹⁷ George W. Bush az Amerikai Egyesült Államok 43. elnöke. Hivatali ideje 2001. január 20-tól 2009. január 20-ig tartott.

sajátosan „keresztény nemzet” vagyunk. Azt állította továbbá, hogy „lelki ellenségünket csak akkor győzhetjük le, ha Isten nevében szállunk szembe vele” (vagyis ők, az ellenségek lelki értelemben a Sátánnal egyenlők). Leszögezte, hogy a mohamedánok bálványt imádnak, nem az igaz Istent. Mi több, Isten azért helyezte George W. Bush-t hivatalba éppen most, hogy világmegváltó missziót indítson: „Isten hadserege vagyunk, akiket ő kimondottan a mostani időre támasztott.”

Más szóval, George W. Bush Isten kiválasztott messiása, akit ő azért helyezett éppen most a Fehér Házba, hogy az Isten és a sátán harcának végső, válságos szakaszában győzelemre vigye a jót, Isten erőit a gonosz ellen. Az USA ellenségei felett aratott győzelem és a szabad piaci rendszer meghonosítása nem más, mint a gonosz legyőzése és Isten országának megalapítása a földön. Noha a Pentagon elhatárolta magát Boykin nyelvétől, nem tettek ellene semmit. Ez a nyelvezet folyvást beszüremkedik a Fehér Ház hivatalos nyilatkozataiba az amerikai nemzet identitásáról és szerepéről. Újkonzervatívok előszeretettel használják, például Richard Perle, aki nemrégiben megjelent könyvének („Hogyan nyerhetjük meg a terrorizmus elleni háborút?”) a *The End of Evil* [A gonoszság vége] címet adta.

Napjainkban jelent meg Karen Kwiatkowski, volt katonai hírszerző tiszt jelentése („New Pentagon Papers”), amelyben beszámol arról, hogy milyen fanatikus légkör uralkodott a Pentagon hírszerző szolgálatánál az iraki háborút megelőző hónapokban, és hogyan titkoltak el minden objektív információt a Közel-Keletről. A következőket írja: „Holt filozófia – a hidegháborús antikommunizmus és a neo-imperializmus – kísértete járta a Pentagon folyosóit. Ellenterrorista egyenruhát viselt, jó és rossz szent háborújának nyelvét beszélte. A vezetés meggyőződése szerint a gonosz főként Közel-Keleten lakozott, iszlám klerikusok és radikálisok adtak neki hangot. De voltak belső ellenségek is, bárki, aki nagyszabású

terveikkel kapcsolatosan bárminemű kételyt merészelt megfogalmazni.”

Az apokaliptikus háború és a messianisztikus nacionalizmus retorikája különösen veszélyes egy olyan korban, amelyben a föld népeit növekvő mértékben megosztja az agresszív amerikai hatalom. Sokak szemében ezek a törekvések a föld elszegényedéséhez vezetnek, ellehetetlenítik a valódi demokráciát, aláássák a kulturális sokszínűséget, veszélyeztetik a társadalmi integritást, valamint növelik a gazdagok és a szegények közötti szakadékot. A keresztény egyházak kötelessége, hogy egyéb, világi és vallásos csoportokkal karöltve aktívan részt vegyenek e domináns rendszer ellensúlyozására hivatott mindenféle alternatív kezdeményezésben. Ám az egyház elsődleges felelőssége az, hogy megfeddje azokat, akik saját vallásos nyelvvel otrombán visszaélnek.

Úgy vélem, hogy az „amerikanista”, messianisztikus, nacionalista kereszténységet kritikai elemzésnek kell alávetni és teológiai alapon el kell utasítani. Az elutasító nyilatkozatot lelkiismereti felhívás gyanánt el kell juttatni valamennyi amerikai felekezethez. Az „amerikanista” kereszténység négy alapvető eretnek tanítást hirdet, mégpedig Isten természetére vonatkozóan, Isten és a föld nemzeteinek kapcsolatát nézve, valamint azzal kapcsolatban, hogy az emberi dolgokban jelenlévő gonoszsgot hogyan lehet legyőzni vagy legalábbis enyhíteni. Ezeket „téves teológiai nézeteknek” fogom nevezni. „Tévesen” azt értem, hogy e teológiai nézetek egyrészt bálványimádóak, mivel az amerikai nemzetet Isten egyedülálló képviselőjének tekintik, másrészt – mivel rombolást és erőszakot váltanak ki és mindezt Isten akaratának tulajdonítják – istenkáromló nézetek is.

1. téves nézet: Isten kiválaszt egyetlen nemzetet az összes többi közül.

A keresztény hagyomány szerint Isten minden nemzet Istene. „Krisztusban nincsen sem zsidó, sem görög” (Gal 3,21).

A kereszténység az univerzalista judaizmusnak azt az irányzatát erősítette meg és vitte tovább, amely szerint Isten az egész világ teremtője, egyenlőképpen szeret minden népet és nemzetet, és nem választ ki egyetlen nemzetet sem azért, hogy a többiek fölé emelje, vagy azokat kirekessze.

2. téves nézet: az Egyesült Államok Isten egyedüli választott népe.

Mivel Isten minden népnek Istene és egyenlőképpen szeret minden népet, nem gondolhatjuk, hogy Isten egyedülálló misszióra választotta ki és más népek fölé helyezte az Egyesült Államokat. Jóllehet a „kiválasztás” fogalmát értelmezhetjük úgy, hogy minden embernek, minden kulturális és nemzeti közösségnek megvan a maga hivatása Isten színe előtt, ebből semmiképpen nem következik egyetlen nemzetnek a többi nemzet fölé állítása.

3. téves nézet: a gonosz közösségileg azonos az Egyesült Államok ellenségeivel.

A keresztény tanítások szerint minden ember Isten képére teremtett, minden emberben megvan a jóra való hajlam, ám mindenki vétkezett és szembeszegült Isten akaratával. A gonosz mindenekelőtt az emberi kapcsolatokban mutatkozik meg: abban, ahogyan az emberek egymáson erőszakot tesznek. Minden földi gonoszság alapja a hatalom kisajátítása és a vagyon monopolizálása egy személy vagy csoport által, akik ezáltal más embereket megfosztanak a létfenntartás eszközeitől. Istenkáromlás az igazságtalanságot azon az alapon védelmezni, hogy azt Isten így rendelte, hiszen ezzel a gonoszt Isten akaratának tulajdonítjuk.

Minden embernek, minden nemzetnek szembe kell néznie azzal, hogy miképpen működnek közre a földet és az emberiség többségét elszegényítő gonosz rendszerek létrehozásában, és miképpen próbálják ezeket a gonosz rendszereket igazolni, azáltal hogy jónak és Istentől rendeltnek nevezik őket. Noha kétségkívül más népek és nemzetek is

hozzájárulnak a földön tapasztalható gonoszsághoz, az Egyesült Államoknak és polgárainak először azzal a kérdéssel kell szembenézniük, hogy ők maguk hogyan járulnak hozzá a gonoszsághoz, és hogyan állandósítják azt.

4. téves nézet: a gonosz külső kényszerítés, végső soron katonai erők révén legyőzhető.

A helyi, a nemzeti és a nemzetközi társadalmaknak korlátozott mértékben jogukban áll, hogy a hatáskörük alá eső területeken a lakossággal és a környezettel való visszaélés megfékezésére kényszerhez folyamodjanak. A kormánynak azok felett is gyakorolnia kellene ezt a jogát, akik hatalmukkal mások kárára visszaélnek, például létminimum alá szorítják a béreket, vagy nem tesznek semmit az emberek egészségét károsító környezetszennyezés ellen. A kormányok akkor értelmezik helyesen a szerepüket, ha nem korlátozzák azt rendőri funkciókra illetve a törvényen kívüliek megfékezésére, hanem arra törekednek, hogy jogi szankciók révén előmozdítsák az igazságosságot és a méltányos bánásmódot minden emberrel szemben.

Ugyanakkor fontos tisztázni, hogy a kényszerítő eszközök alkalmazása – akár nemzeteken belül, akár nemzetek között – nem értelmezhető teológiailag a „gonosz legyőzéseként”. A gonoszt csak a megtérés által lehet legyőzni, mely a közösség tagjainak szívében megy végbe. Azoknak, akik a vagyont és a hatalmat kisajátítják, hogy mások fölött uralkodhassanak, másokat megszegényíthessenek és megkárosíthassanak, belülről kell megváltozniuk ahhoz, hogy felismerjék: gonoszul cselekszenek. E változás annak az isteni kegyelemnek a misztériuma, amely elhív, erőt ad a változáshoz, megnyit e hívás befogadására és az átalakulásra. A megtérés azt jelenti, hogy megválnak jogtalan hatalmunktól és kiváltságainktól, átrendezzük másokkal való kapcsolatainkat, és az élethez szükséges eszközök igazságos elosztására törekszünk. Jézusnak a gazdag ifjúhoz intézett szavaival: „add

el minden vagyonodat, oszd szét a szegényeknek, és kincsed lesz a mennyben” (Lk 18,22b).

A megtérés mindig valamilyen társadalmi kontextusban, nem pedig a társadalomtól függetlennek gondolt egyéni életben megy végbe. A személyes megtérés a közösségek megváltoztatásáért folytatott küzdelem követi. Ha a közösségeket meggyőzik megtért tanácsadók vagy vezetőik, azok fel fogják ismerni, hogy vagyonukkal és hatalmukkal visszaélnak, ezzel másokat megkárosítanak, saját lelki életüket pedig megszegényítik. Ekkor úgy döntenek, hogy változtatnak életmódjukon, igazságos és emberhez méltó életet biztosító társadalmi viszonyokat teremtve mindenki számára.

Így például az izraeli-palesztin konfliktus soha nem oldódik meg addig, ameddig véget nem vetnek a bosszú végtelessen körforgásának, ameddig izraeliek palesztin vezetőket gyilkolnak meg, majd a palesztin öngyilkos merénylők izraeliek céltalan öldösésével állnak rajtuk bosszút stb. Noha a nemzetközi közösségnek lehet némi szerepe abban, hogy segít megtervezni és előmozdítani a föld igazságosabb elosztását Izrael és Palesztina között, valódi áttörés, azaz valóban igazságos elosztás csak akkor valósulhat meg, ha az izraeliek és a palesztinok megtérnek az ellenségeskedésből, és képesek lesznek egymásban meglátni az embertársat és hajlandóak lesznek békés szomszédként együtt élni.

A dél-afrikai apartheidnek nem külső kényszer vetett véget, bár talán volt némi pozitív szerepe a szankcióknak is, hanem a feketék és a fehérek egymáshoz való megtérése, az, amikor elhatározták, hogy egy nemzeti közösség egyenlő állampolgárai-ként fognak együtt élni. Jóllehet aligha szűnt meg minden gonoszság Dél-Afrikában, az apartheid eltörlése legalább egy tekintetben enyhítette a fehéreknek a politikai hatalom rasszista monopolizálásából származó gonoszságát. Ez pedig olyan új törekvések alapját vetette meg, melyek a források igazságosabb elosztását tűzik ki célul fehérek és feketék között.

A gonosz „legyőzésének” egyedüli útja a megtérés. A katonai erőszak általában csak elmélyíti a gonoszt, azzal, hogy az egyik igazságtalan rendszerre rátelepít egy másikat. Az erőszakmentes kényszer és a társadalmi reformok valamelyest visszaszoríthatják a társadalmi gonoszságot. De kényszerrel sohasem lehet a gonoszt „legyőzni”. Ez csak akkor történhet meg, amikor az emberek megtérnek az ellenségeskedésből és mások kihasználásából, és úgy szeretik felebarátjukat, mint önmagukat.

Szükséges, hogy az amerikai keresztények helyi, területi és nemzeti hálózatok illetve egyházi testületek fórumain összefogjanak az amerikanista kereszténység ellen, és felhívják valamennyi amerikai keresztény testvérüket, hogy határolódjanak el ezektől a téves teológiai nézetektől. Csupán így remélhetjük, hogy más amerikaiakkal összefogva kialakíthatunk egy új nemzeti és nemzetközi politikát, amely enyhíteni fogja mindazt a gonoszságot, amit az Egyesült Államok a világban művel, és az ellenségeskedést, amit ez kivált. Csak így remélhetjük mi, amerikaiak, hogy országunk újra egy nép lehet a többi nép között, és hogy a világ más népeivel karöltve valóban csökkenthetjük a társadalmi igazságtalanság és a környezetpusztítás gonoszságát, és megvethetjük az emberiség tartós jövőjének alapjait.

Részletek az *Egy testben a kereszttel*.
Princetoni javaslat az ökumenére című iratból (2003)¹⁸

IV. Egyházaink megosztottsága és az igazság tanítására való alkalmasságuk

37. A megosztottságból adódó torzulások az egyház tanítói tekintélyére illetve az apostoli igazságban való megmaradás képességére is kihatnak, ugyanis a tanbeli kérdések felől való döntéshozatal és az önkényes tanítás szorosan összefügg az apostoli misszióval. Akár saját életéről van szó, akár az evangélium hirdetéséről, a nemzeteknek, az egyháznak szilárdan ragaszkodnia kell (1Kor 15,2) Jézus Krisztus jó híréhez, amint azt az apostoloktól kapta. De ha egy keresztyén közösség nem képes egyetértésre jutni az apostoli örökség felől, akkor közösségi élete más alapokon fog nyugodni, és valami másról fognak együttesen tanúságot tenni. Az egyházat létében fenyegeti az a torzulás, amely jelenlegi bizonyágtételének és apostoli örökségének a kapcsolatát jellemzi. Az egyház apostoli létének szükségszerű és lényeges eleme a normatív tanítás és a közös élet rendjének autoriter szabályozása.

38. A keresztyének megosztottsága torzítja és megrontja a kommunió e központi tényezőit. Ez kétségkívül igaz pragmatikus szempontból is. A kívülállók visszajelzései bőségesen tanúsítják, micsoda zűrzavarhoz vezet a megosztott egyház bizonyágtétele: állítólag mind ugyanazt a Krisztust hirdeti, mégis mind különbözőképpen értelmezi az igazságot, és máshogy gyakorolja a keresztyén közösséget. Az egyház

¹⁸ Carl E. Braaten és Robert W. Jenson (szerk.), *Egy testben a kereszttel*. *Princetoni javaslat a keresztyének egységére*, ford. Tóth Sára, Budapest, 2005, Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány. /Hermeneutikai Füzetek, 28./ 32–35. Lásd továbbá: Fabiny Tibor (szerk.), *Egy házban élnek-e a keresztyének? Magyar reflexiók a Princetoni javaslatra*, Budapest, 2007, Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány. /Hermeneutikai Füzetek, 30./

tanítását a pluralista, liberális észak-amerikai társadalomban még az egyház „fogyasztói szemlélete” (*church-shopping*) is aláassa. A megosztott egyházak tanítására és közösségi életére nem úgy tekintenek, mint életadó, életet követelő igazságra, hanem mint a különböző fogyasztókat megcélzó kínálatcsomagokra. Még azt is lehet pusztán a piaci választék részének tekinteni, amikor egy közösség keményen elszánja magát arra, hogy ellenáll a kulturális nyomásnak.

39. A *church-shopping* kétféle reakciót váltott ki. Bizonyos kiábrándult keresztények elhagyják az olyan gyülekezeteket, ahol a hit és az élet normáit szigorúan megszabják, olyanok kedvéért, amelyek véleményük szerint jobban képviselik Isten egyetemes szeretetét. Másokat meg éppen a túlzott rugalmasság frusztrálja, ők a szigorúbb fegyelmet érvényesítő gyülekezetekhez csatlakoznak, amelyek véleményük szerint jobban őrzik integritásukat. Lehet, hogy mindkét tábor az evangélium iránti elkötelezettség motiválja, ugyanakkor az ilyen lépés hozzájárulhat a fogadó közösség normáinak burkolt újradefiniálásához. Egy normát nem biztos, hogy azért értékelnek nagyra, mert oltalmazza az egyház apostoli örökségét, hanem azért, mert megerősít vagy elvet bizonyos társadalmi és kulturális tendenciákat.

40. Nem csupán szociológiai okok miatt alakultak át a meghatározó normák piaci választékká. Mélyebb spirituális kór pusztít itt, amely a nyugati kereszténység 16. századi szétforgácsolódásával fejlődött ki. Mindegyik különvált közösségben az őket más keresztényektől megkülönböztető „sajátosságokra” került a hangsúly. Az ökumenikus hitvallásokba foglalt apostoli hit, amely megkülönbözteti az egyházat a valóban „álkeresztény” közösségektől, immár marginális szerepet játszik az adott egyház önmeghatározásában.

41. A megosztott egyházak különbözőségeiről eredetileg úgy gondolkodtak, hogy azok az apostoli örökség tartalmával és jelentőségével kapcsolatos alapvető nézeteltérésekből

származnak. Komoly egzegetikai vitákat folytattak, s ezek során az egyház nagy tanúinak és tanítóinak a véleményét idézték. Ám később, a szakadék elmélyülésével a viták alábbhagytak, s ha mégis voltak ilyenek, akkor inkább a megosztottság rituális megerősítését szolgálták. A szétszakadt egyházakban a teológiai tanítás úgy folyt, hogy az adott közösségben monologikusan előadták megkülönböztető tanaikat és gyakorlatukat. A teológiai tanításnak az Íráshoz és a keresztény hagyományhoz való viszonya közvetetté vált: a Szentírás és a hagyomány többé nem a teológia által magyarázott alapszöveg, hanem olyan bizonyítékegyüttes, amelyre hivatkozva a teológia az adott közösség sajátosságait érvényesíti. A 19. és a 20. században szokássá vált, hogy a konfesszionális teológiák a közösség életformájának és tanításának fenomenológiájára, illetve a közösség történelmének sajátos ethoszára hivatkoztak. Óriási változás ment végbe az élet és a tanítás normáinak felfogásában. Többé nem azt kérdezték: „igaz ez?“, vagyis hűséges-e az az isteni kinyilatkoztatáshoz, hanem azt, hogy „autentikusan katolikus-e“, „evangéliumi-e?“, „hű-e az ortodox gondolkodáshoz?“, „összhangban van-e a reformáció dinamikájával?“.

42. A hangsúly az igazságról az identitásra tolódott, és ez a keresztény közösségek eltörzsiesedéséhez vezetett, melynek során az egymástól elkülönült egyházak kvázi etnikai csoportokká váltak, mind a maga sajátos történelmével és szemléletével, speciális hagyományaival és szokásaival. Bizonyos körülmények között ez a világi nacionalizmus kezére játszott, és az etnikai konfliktusokkal terhes társadalmakban kompromittálta az egyház szerepét. Észak-Amerikában viszont elsősorban a stabil identitásnak nem kedvező modern liberális társadalom fogyasztói dinamikájának szolgáltatta ki az egyházakat. Ebben a helyzetben bizonyos keresztény csoportok a kulturális alkalmazkodás útját választották, mások próbáltak ellenállni a cseppfolyós modern kultúrának, de akkor is

inkább az identitás, mintsem az igazság kedvéért. Ilyen körülmények között hitelüket veszítik a legkomolyabb törekvések is, melyek az apostoli üzenet iránti hűség normáit megszabni és érvényesíteni kívánják. A megosztottság léte önmagában kétségeket ébreszt afelől, hogy e normák valóban az egyetlen evangéliumra alapulnak-e, vagy pedig az intézményes illetve kulturális önfenntartást szolgálják csupán.

43. Csak akkor győzhetjük le a keresztények megosztottságának eredményeképpen tapasztalható bizonytalanságot és zűrzavart a normatív tanításban és a gyülekezeti gyakorlat szabályozásában, ha elkötelezzük magunkat a látható egység eszméjének. Igaz, hogy a tanítás megfogalmazását illetve a közösségi élet gyakorlatát tekintve a keresztény egyházak mindig is változatosságot mutattak, és ez ezután sem lesz másképpen. Mindazáltal a normatív tanításnak és gyakorlatnak továbbra sem lesz elismert tekintélye az egyházakban addig, ameddig nem képesek felmutatni a világnak a lényeges tanítások és gyakorlat kérdésében a mostaninál láthatóbb konszenzust, amely a közös apostoli örökségre és az evangéliumi igazságra alapul. Szónokolhatjuk akármilyen harsányan, hogy a keresztény tanítványság összeegyeztethetetlen a fogyasztói szemlélettel, e jelenséggel szemben csak akkor fogunk tudni hatásosan fölszólalni, ha a potenciális hívők mindenütt olyan keresztény közösségeket találunk, melyeknek tagjai közösen elfogadják és gyakorolják az egyházfegyelem azon formáit, amelyek az apostoli ige iránti hűséget biztosítják.

Bibliográfia

- Abraham, William J., “Confessing Christ: A Quest for Renewal in Contemporary Christianity” in: *Interpretation – A Journal of Bible and Theology*, Vol. 51, 1997, 117 – 129.
- Barth, Karl, *Church Dogmatics*, Vol 3: *The Doctrine of Creation*, Part 4, New York, 2004, T & T Clark Intern.
- Braaten, Carl E. és Jenson, Robert W. (szerk.), *Egy testben a kereszt által. Princetoni javaslat a keresztények egységére*, ford. Tóth Sára, Budapest, 2005, Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány, /Hermeneutikai Füzetek, 28./
- Fabiny Tibor (szerk.), *Egy házban élnek-e a keresztények? Magyar reflexiók a Princetoni javaslatra*, Budapest, 2007, Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány, /Hermeneutikai Füzetek, 30./
- Fabiny Tibor (szerk.), „*Serkenj fel, aki aluszol!*” *A magyar evangélikus ébredés kiemelkedő egyéniségei a 20. században*, Budapest, 2010, Hermeneutikai Kutatóközpont, Evangélikus Belmissziói Baráti Egyesület, 132 – 135.
- Fekete Károly, *A Barmeni Teológiai Nyilatkozat*, Budapest, 2009, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 25–29.
- Korányi András – Orosz Gábor Viktor – Reuss András (szerk.), *A norvég egyházi harc. Küzdelem az ideológiával 1940–1945*, Budapest, 2007, Luther Kiadó.

Ruether, Rosemary Radford, *America, Amerikkka: Elect Nation and Imperial Violence. Religion and Violence*, London, 2007, Equinox.

Radner, Ephraim – Summer, George R. (szerk.), *Reclaiming Faith. Essays on Orthodoxy in the Episcopal Church and the Baltimore Declaration*, Grand Rapids, 1993, William B. Eerdman.

Baltimore Declaration. 1991 <http://www.episcopalchurch.org/library/glossary/baltimore-declaration>

9. 5 thesis 1995 <http://www.societyholyltrinity.org/9point5theses.htm>

Cambridge Declaration 1996. <http://www.alliancenet.org/cambridge-declaration>

Union in Christ: Presbyterian Coalition, 1998.
<http://www.npctucson.org/resources/beliefs/unioninchrist.pdf>

Be Steadfast A Letter to Confessing Christians 2002.
<http://www.wordalone.org/docs/wa-acr-be-steadfast.shtml>

Ruether, Rosemary Radford 2004. http://www.axiosoflogic.com/artman/publish/Article_5841.shtml

A Hermeneutika Kutatóközpont kiadványai Hermeneutikai Füzetek

1. *Paradigmaváltások a bibliai hermeneutikában*
2. *Értelmezéstörténet mint egyháztörténet*
3. Fabiny Tibor: *Szóra bírni az Írást*
4. Northrop Frye: *A Biblia igézetében*
5. Søren Kierkegaard: *Építő keresztyén beszédek*
6. Paul Ricoeur: *Bibliai hermeneutika*
7. Gerhard Ebeling: *Isten és szó*
8. Ulrich Luz: *Evangélium és hatástörténet*
9. Walter Mostert: *Az önmagát értelmező Szentírás. Luther hermeneutikájáról*
10. Ulrich Luz (szerk.): *A vizsály könyve? Egy Biblia – sokféle értelmezés*
11. *Tipológia és apokaliptika* (R. Bultmann, G. von Rad, L. Goppelt)
12. Tyconius: *Szabályok könyve (Liber Regularum Tyconii)*
13. Bolyki János – Csanády András: *Kinyilatkoztatás: két megközelítés*
14. Michael Edwards: *De Poetica Christiana*
15. David L. Baker: *Két szövetség – egy Biblia*
16. Órigenész: *A principiumokról IV. 1–3.*
17. George A. Lindbeck: *A dogma természete*
18. Tőkés István: *Új hermeneutika*
19. Ulrich Körtner: *Az ihletett olvasó*
20. Gánóczy Sándor: *Valósághermeneutika és bibliaértelmezés*
21. Ulrich Luz: *Máté Jézustörténete*
22. Oscar Cullmann: *Krisztus és az idő*
23. Varga István: *Hermeneutikai írások I. (1807, 1821)*
24. Varga István: *Hermeneutikai írások II. (1807, 1816)*
25. *A sensus literalis hermeneutikai kérdései*
26. *Tyconius-tanulmányok*

27. Coleridge: *Egy kereső szellem vallomásai*
28. *Egy testben a kereszt által (Princetoni javaslat a keresztények egységére)*
29. George Hunsinger: *Új teremtés hajnala*
30. *Egy házban élnek-e a keresztények? Magyar reflexiók a Princetoni javaslatra*
31. Karl Barth: *Kálvintól Bultmannig*
32. Rekha Chennattu: *A Biblia és az indiai exegézis*
33. Fabiny Tibor: *Szóra bírni az Írást – Újra*
34. Jonathan Edwards: *Oroszlán és Bárány. Krisztus szépsége*
35. Horváth Orsolya: *A leleplező Ige. Hermeneutikai helyzetek a Bibliában*
36. Richard S. Briggs: *Bölcs bibliaolvasás. Hogyan vegyük komolyan az Írást?*
37. *Hitvalló nyilatkozatok a 20–21. századi észak-amerikai protestáns egyházakban*

A kiadványok megrendelhetők és megvásárolhatók a
Hermeneutikai Kutatóközpontban:
Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány
Károli Gáspár Református Egyetem
1088 Budapest, Reviczky u. 4.
Tel.: 483-2935

E-mail: hermeneutika.btk@kre.hu
URL: <http://www.hermeneutika-btk.eu/>

Viszonteladók és könyvtárak megrendelhetik a
www.prosperod.hu
honlapon